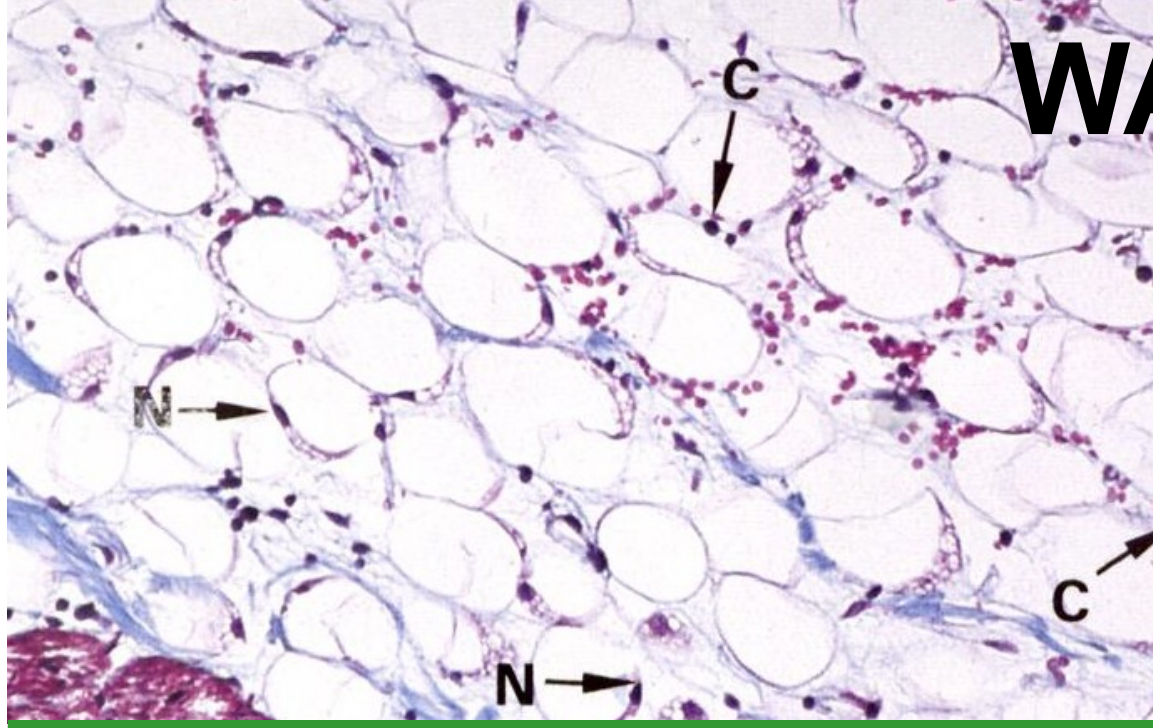

M U N I
S C I

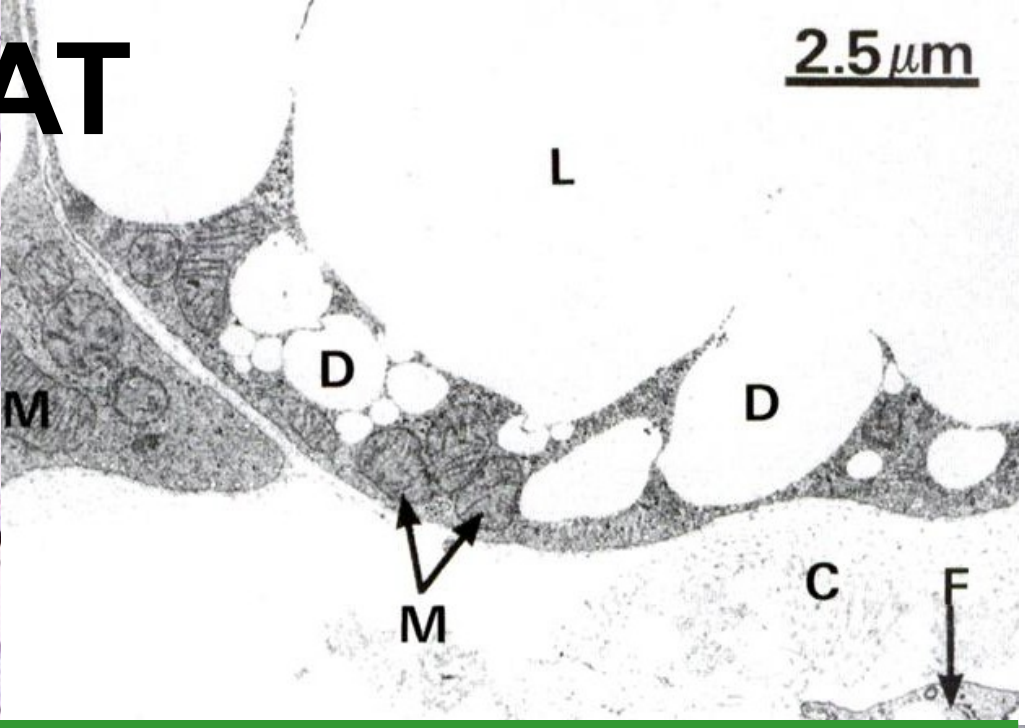
Nutricí podmíněná onemocnění, příklady vzácných onemocnění i onemocnění komplexních, základní etiopatogeneze těchto poruch

Julie Dobrovolná

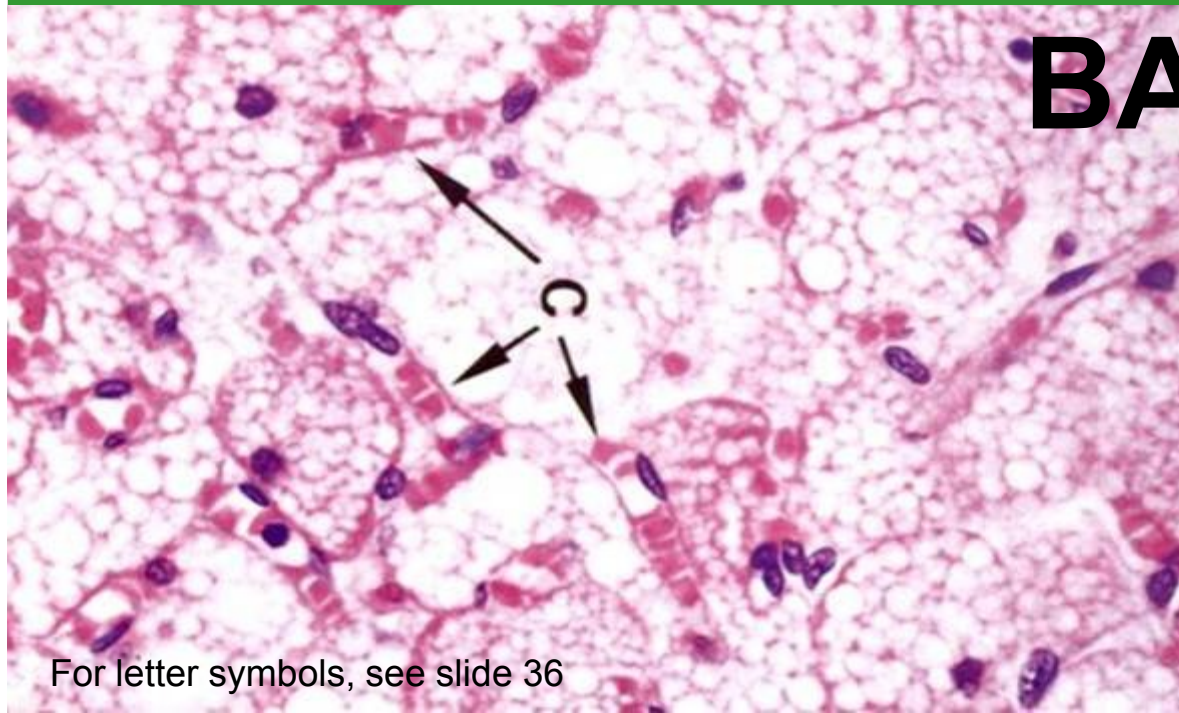
Tuková tkáň

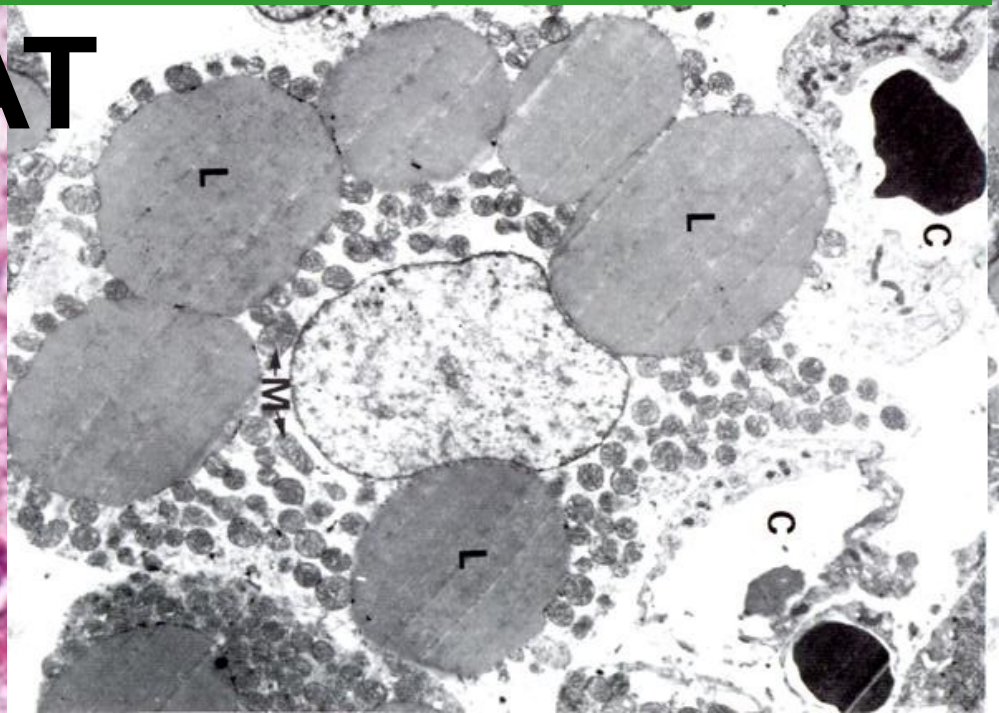
WAT

2.5 μm

BAT

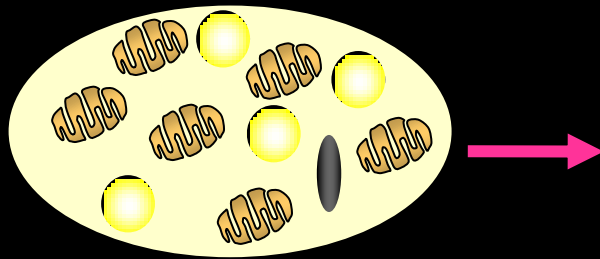

NI
I

For letter symbols, see slide 36

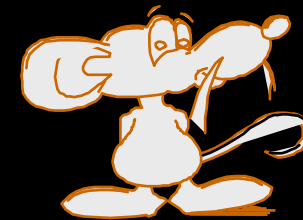
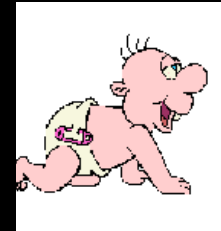
White and brown adipocytes

Brown adipocyte

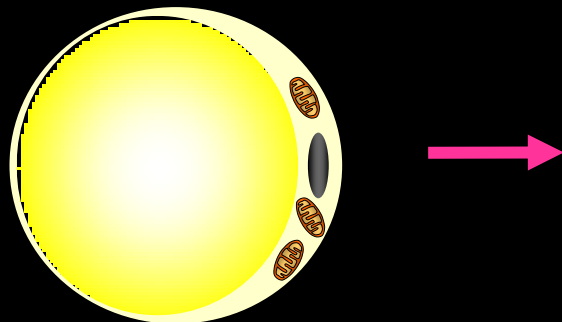

Multilocular
Storage and mobilization of lipids (++)
Mitochondria (+++)
Beta oxidation (+++)
Respiratory chain (+++)
UCP1 (+++)

PGC-1 α (+++)

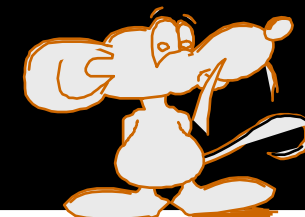
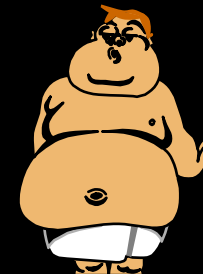

White adipocyte

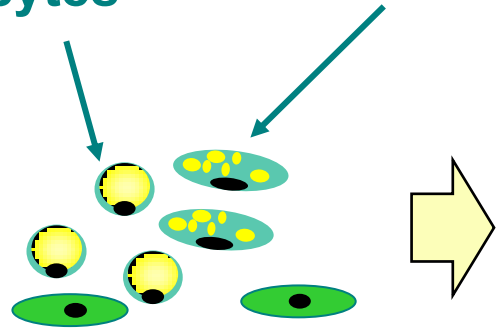
Unilocular ($\rightarrow$ 200 μ m)
Storage and mobilization of lipids(+++)
Mitochondria (+)
Beta oxidation (+)
Respiratory chain (+)
UCP1 (0)

PGC-1 α (+)

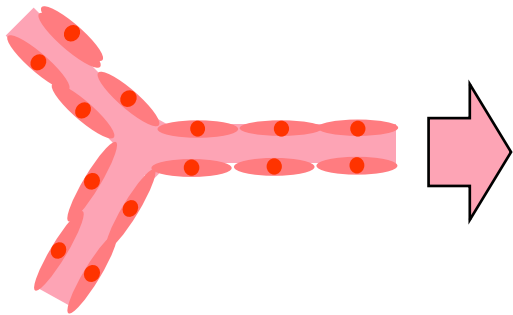

Adipose tissue – there is more than just pure differentiation

Mature adipocytes   Preadipocytes

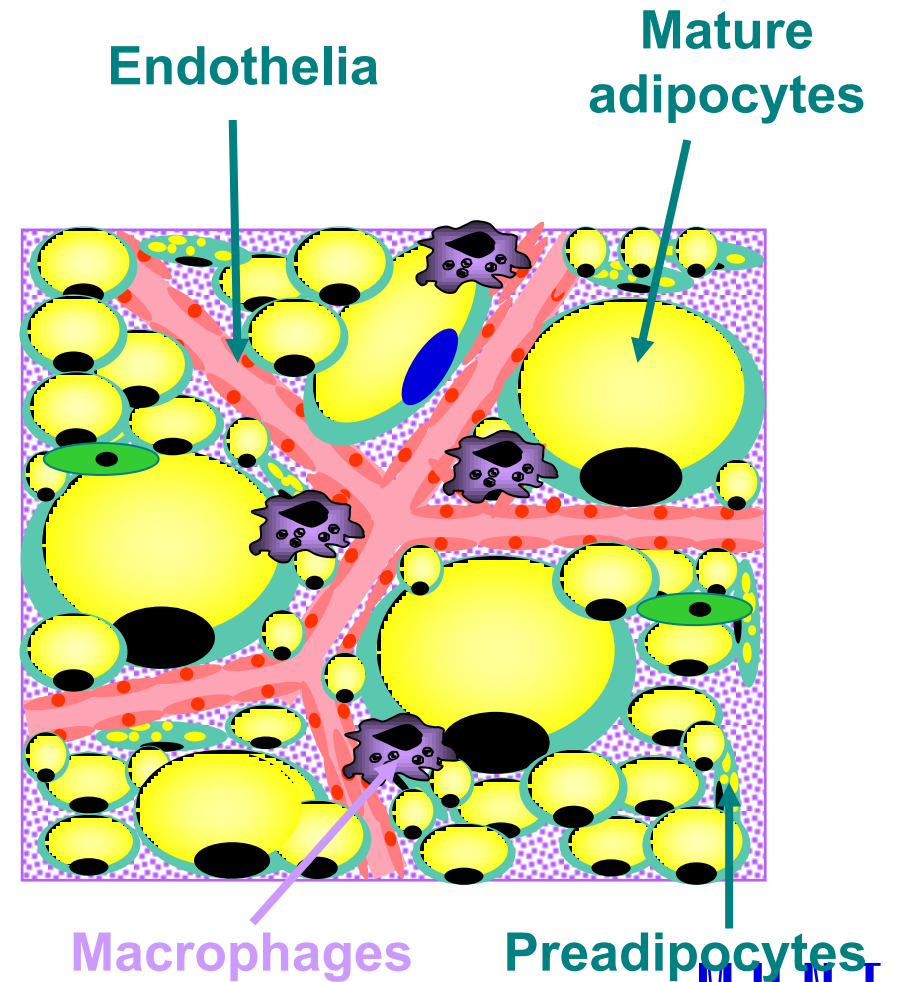
Hypertrophy and hyperplasia

Angiogenesis

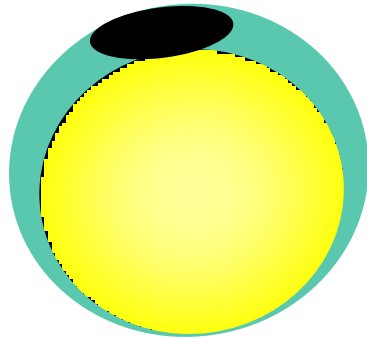
Inflammation

MUNI
SCI

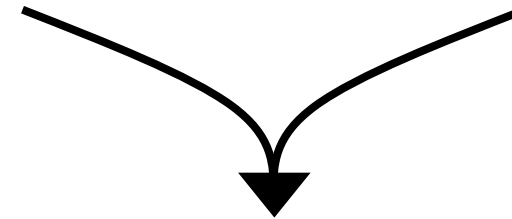
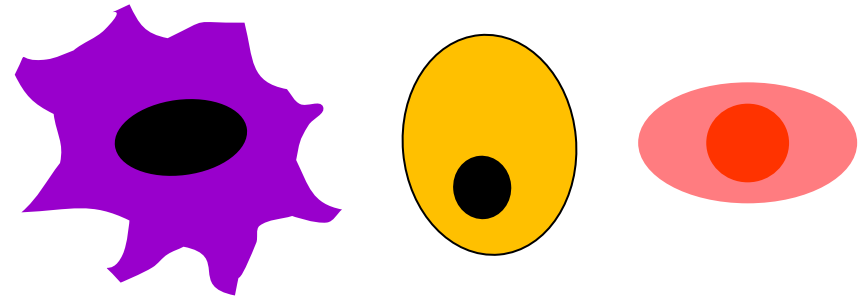
Cellular origin of secreted molecules

Adipocytes → Adipokines

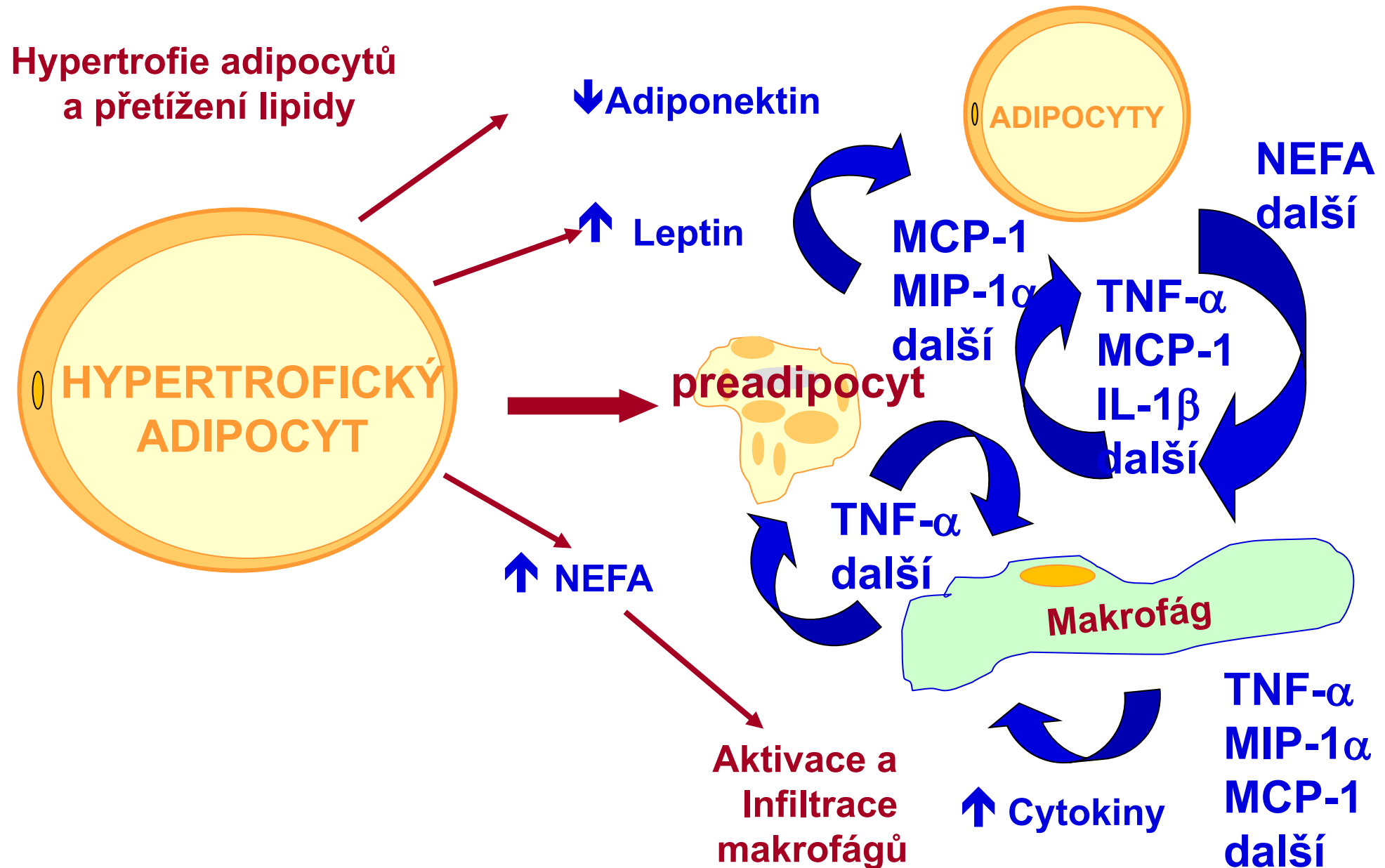
Leptin
Adiponektin
Serum amyloid
Retinol binding protein 4 (RBP4)
Apelin
FIAF/PGAR

**Stromal vascular fraction cells
→ cytokines & chemokines**

Monocyte chemoattractant protein 1 (MCP1)
Macrophage inflammatory protein (MIP)
Tumor necrosis α (TNF α)
Interleukins 1 β , 6, 8, 10, ...
Chemokines
Resistin
Apelin

Komunikace mezi buňkami

Spouštěč

Homeostatický stres

Fyziologická odpověď

Akutní zánět

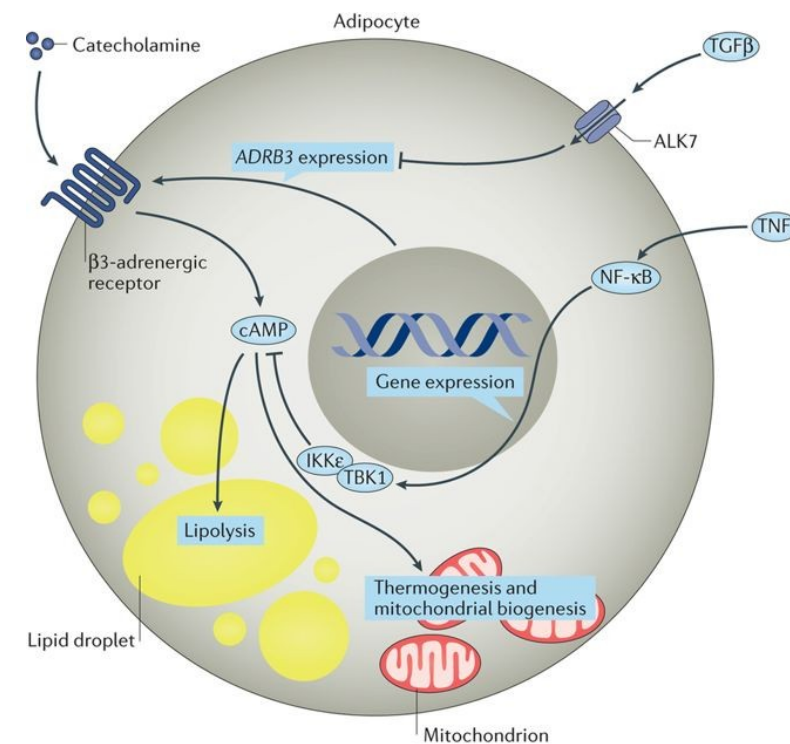
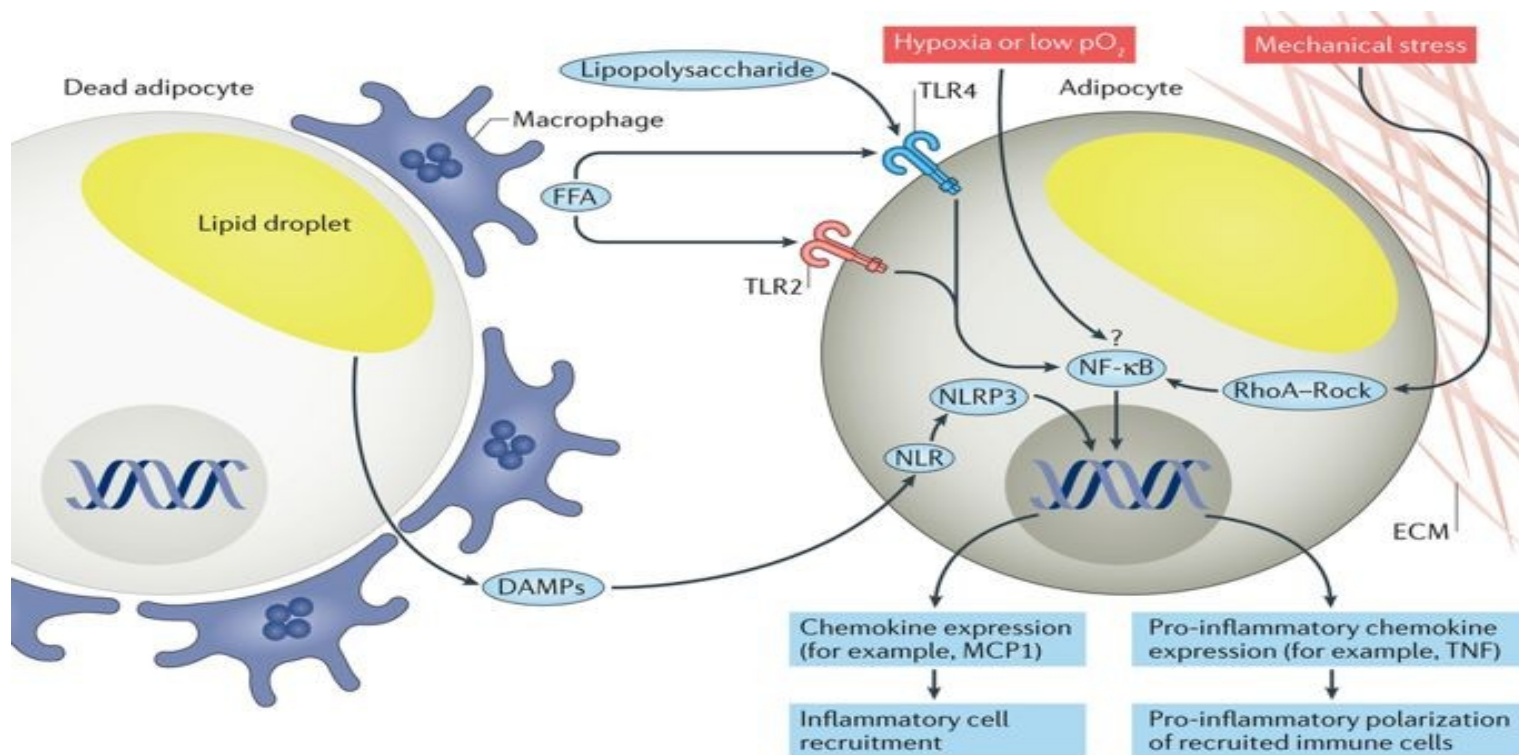
Patologická odpověď

Posun bodu homeostázy

Přejídání

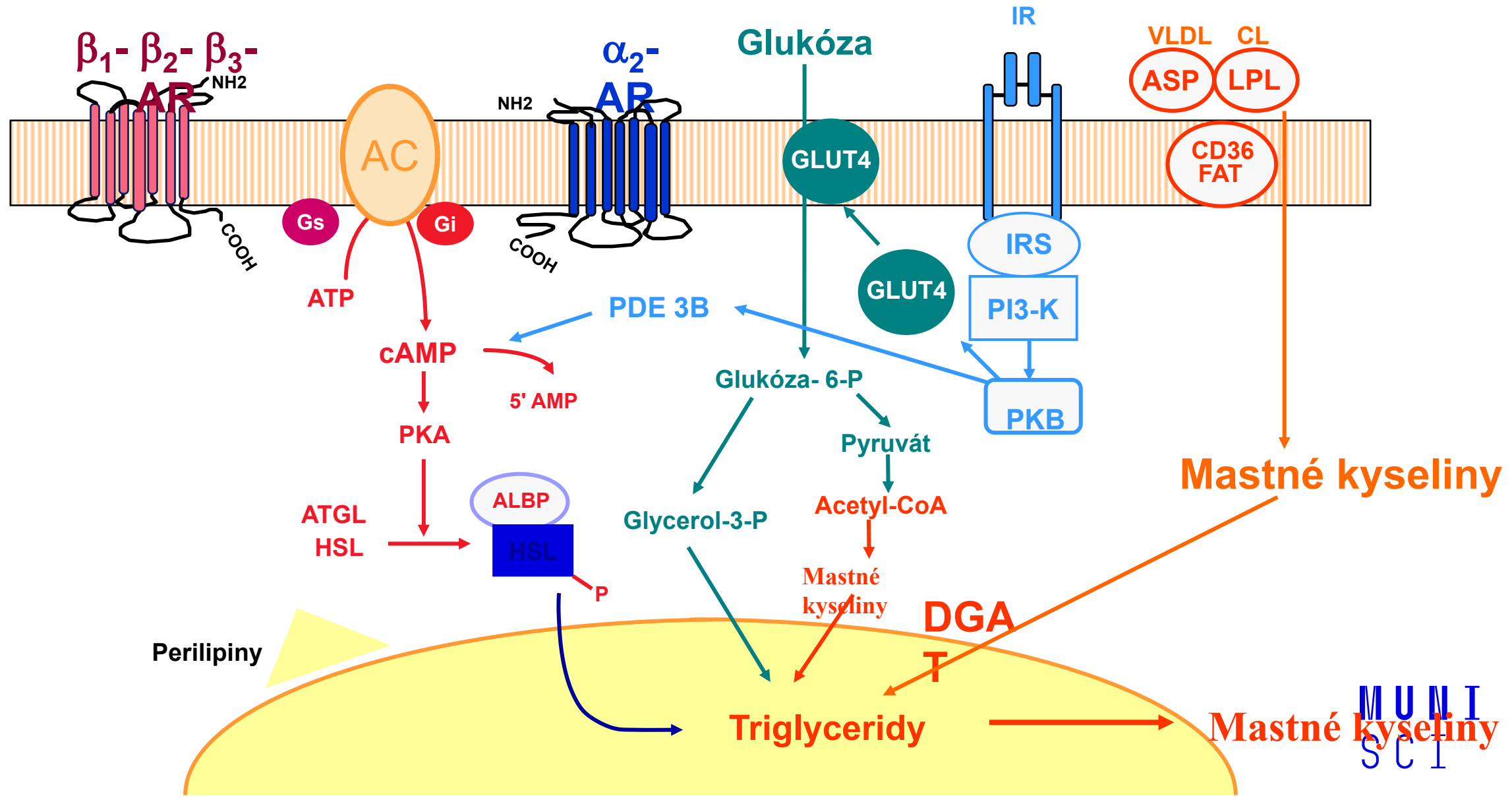
Inzulínová rezistence

Rezistence vůči katecholaminům

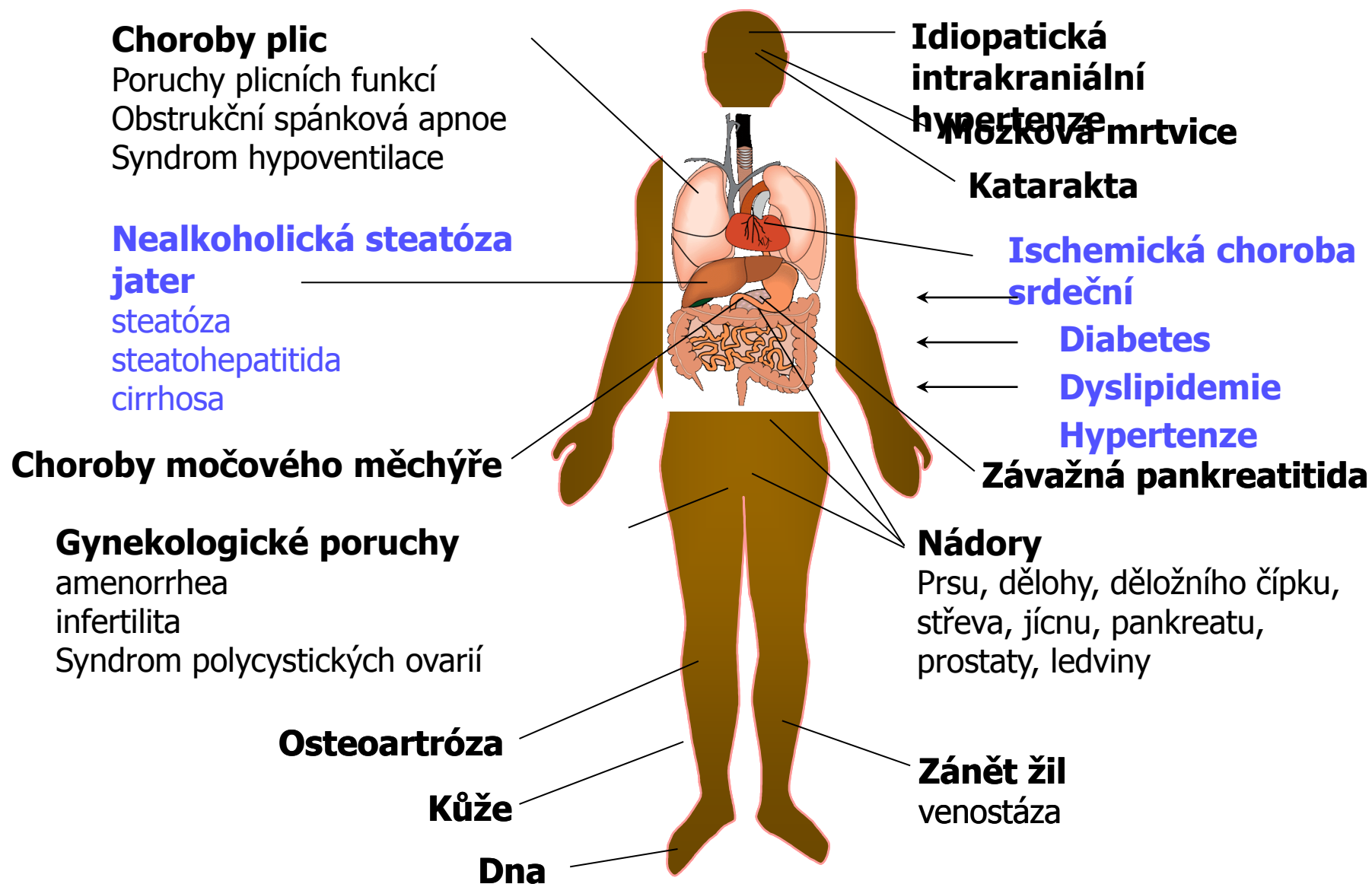

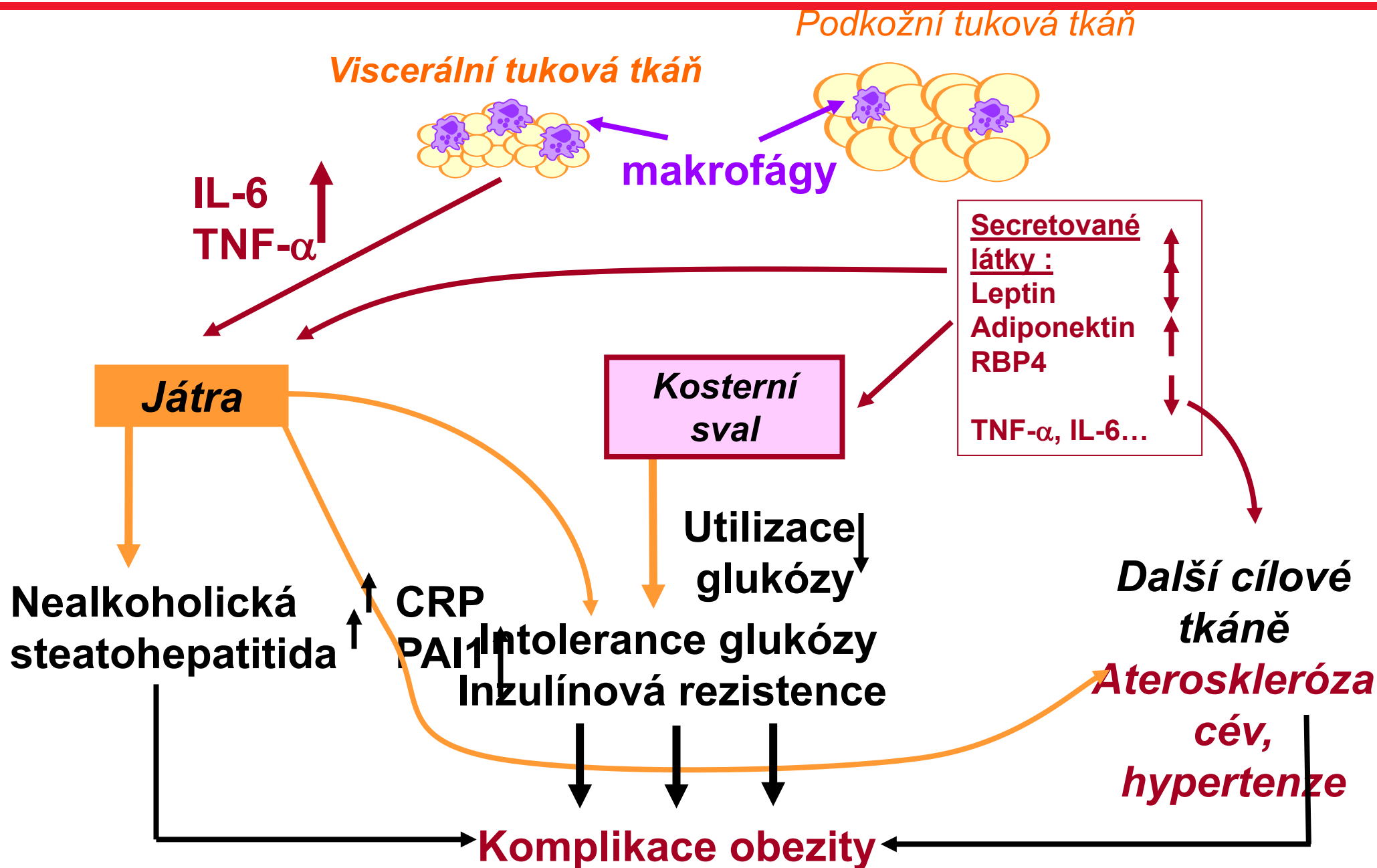
Metabolismus mastných kyselin a glukózy ve WAT

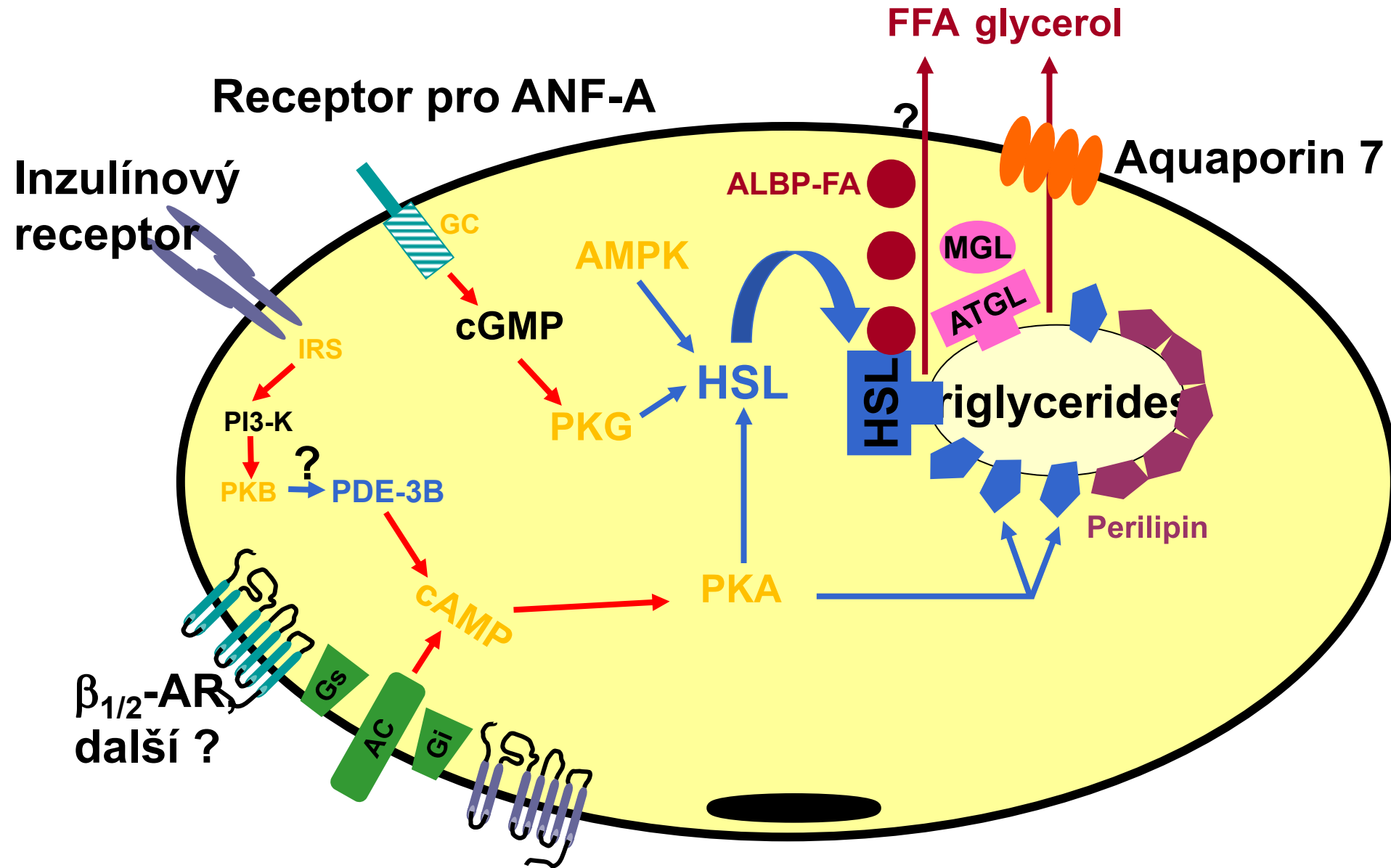
Komplikace obezity

Role adipokinů a cytokinů u komplikací obezity

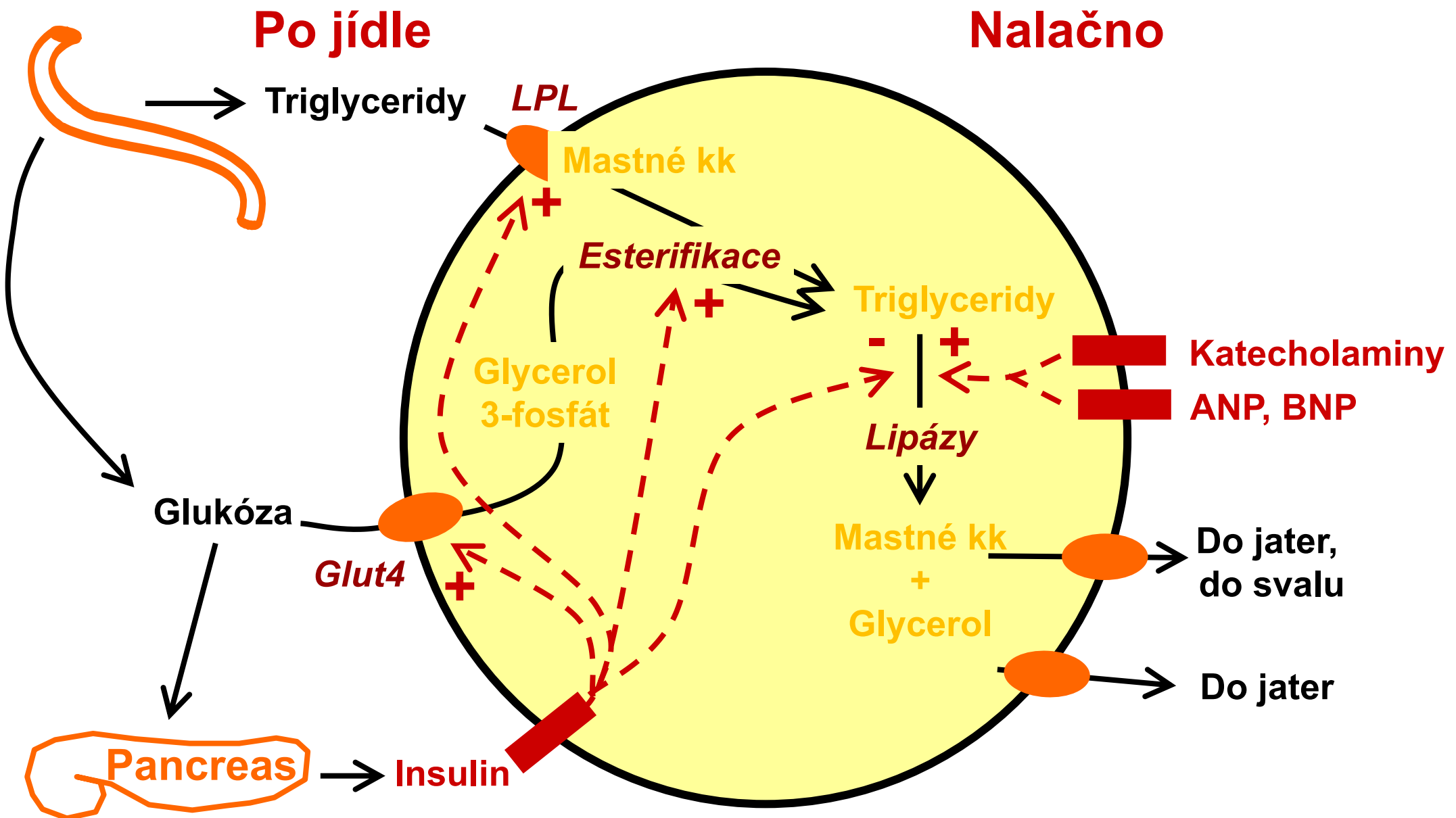

Lipolýza ve WAT u člověka

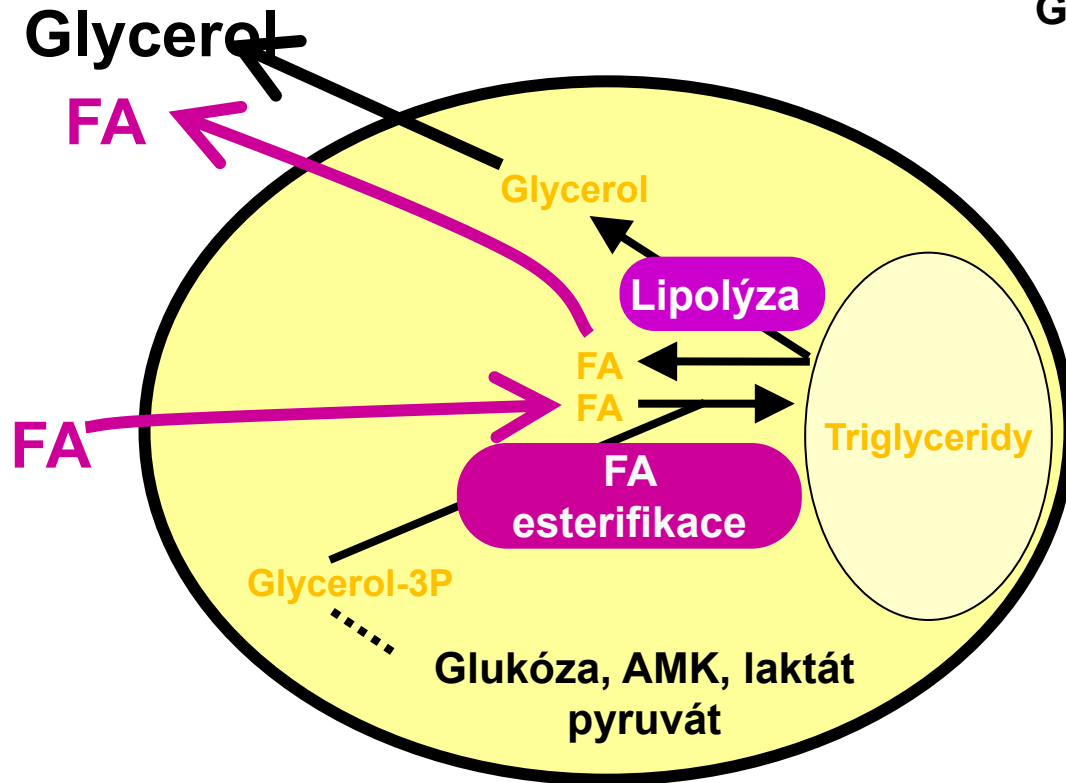
α_2 -AR, HM74A, A1 receptor, EP3 receptor.

Koordinace regulace ukládání/mobilizace tuků ve WAT u člověka

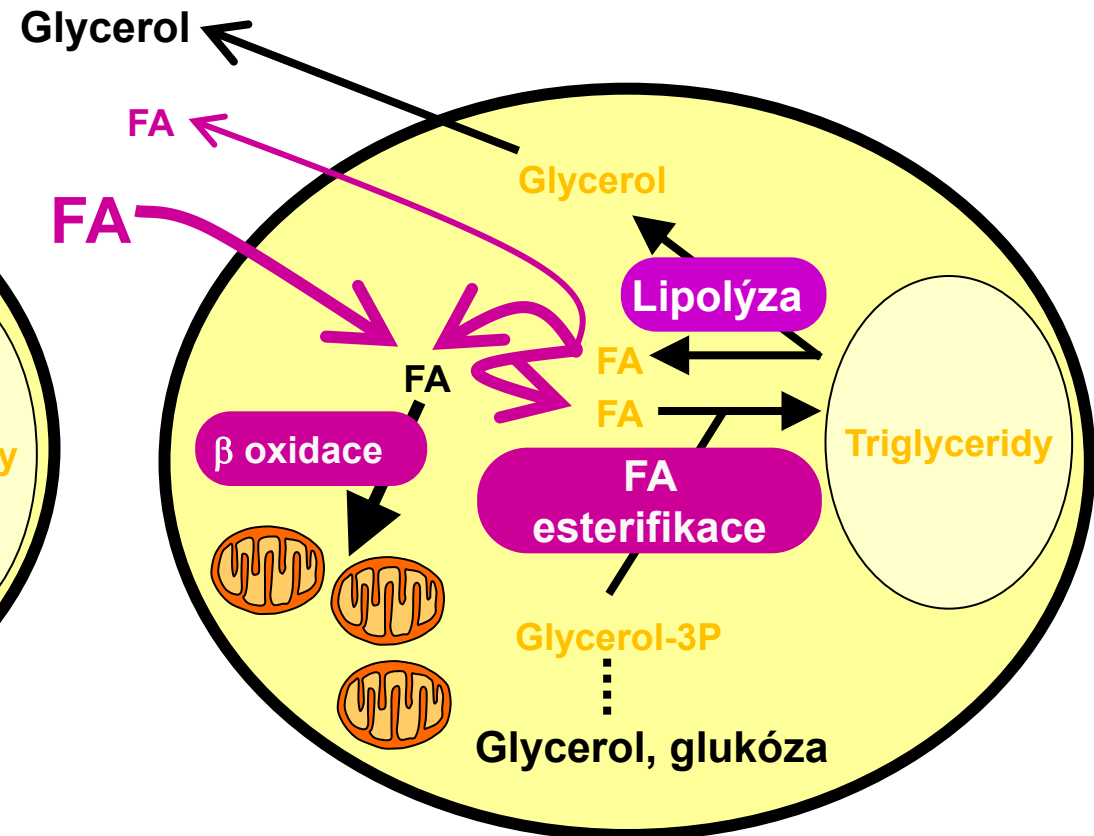

Rozdíly v osudu mastných kyselin mezi WAT a BAT

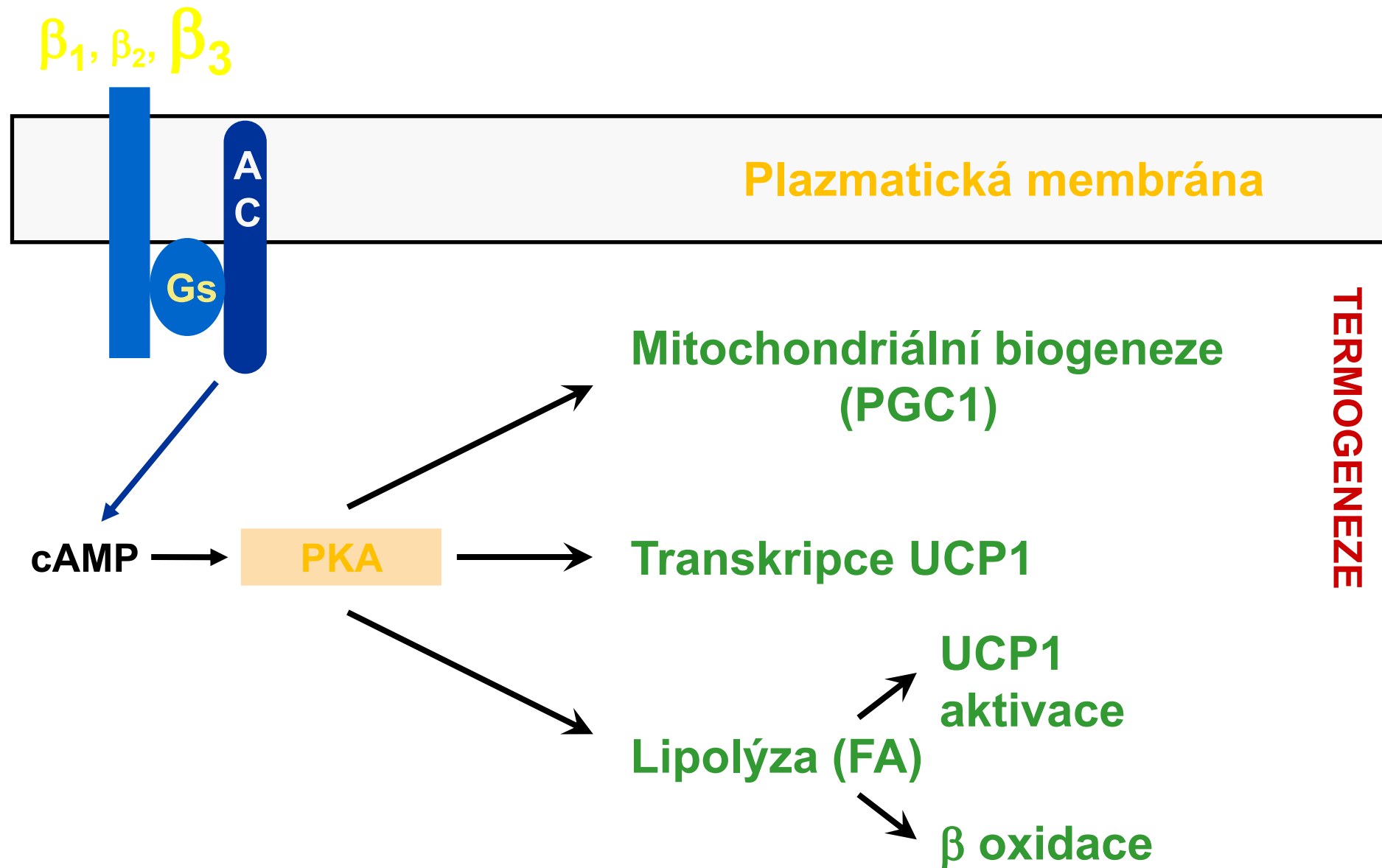
Bílý adipocyt

Hnědý adipocyt

Adrenergní kontrola metabolismu hnědých adipocytů

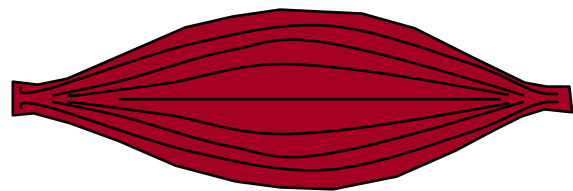
Souhrn: ...

Obezita

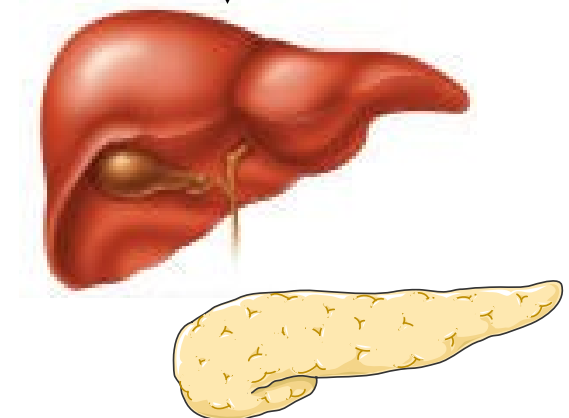
Mastné kyseliny,
Adipokiny,
Jiné peptidy

Mediátory
lipidové
povahy,
adipokiny

Mastné kyseliny,
Adipokiny,
peptidy

Inzulínová rezistence

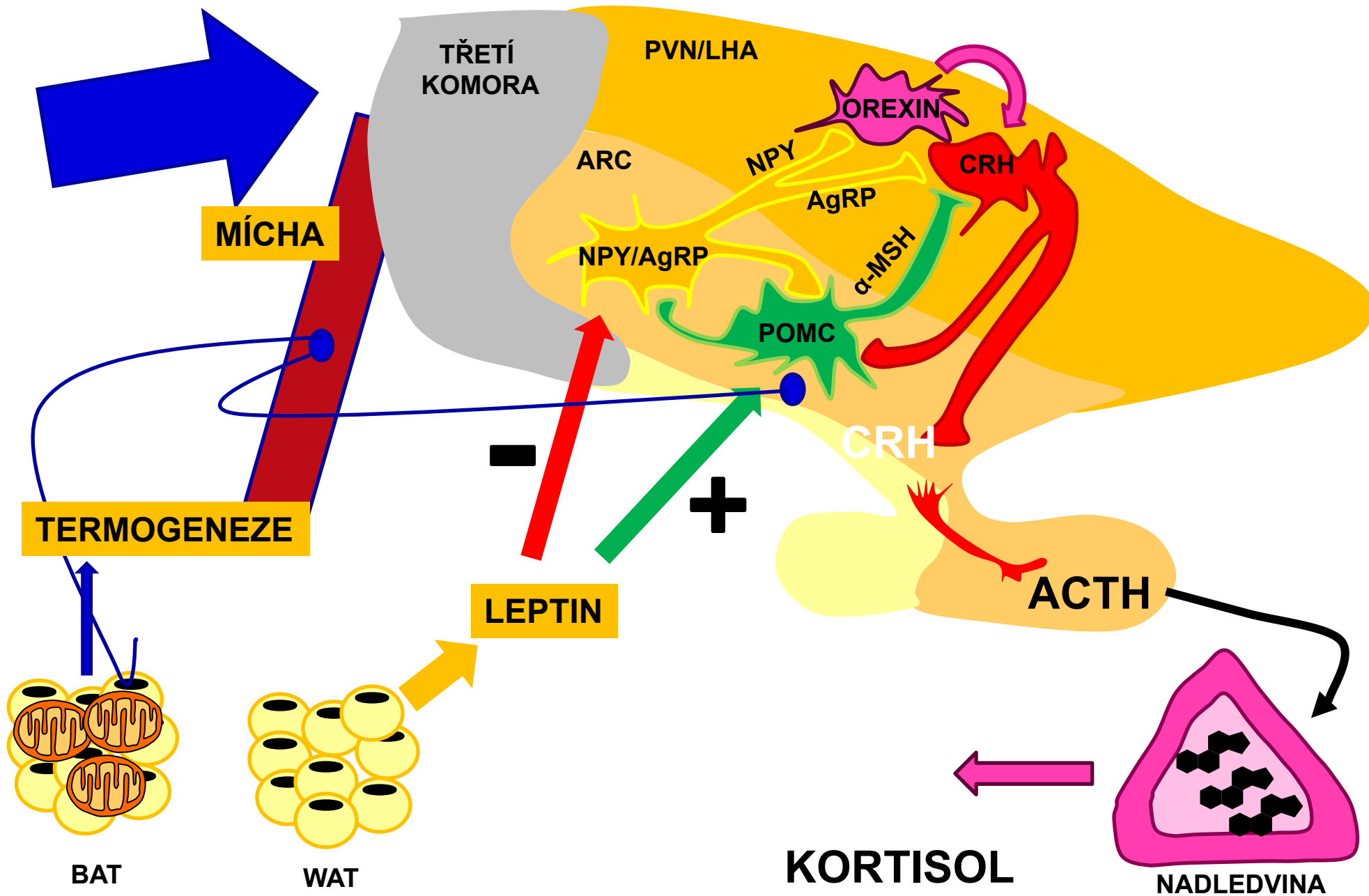
Diabetes, kardiovaskulární choroby

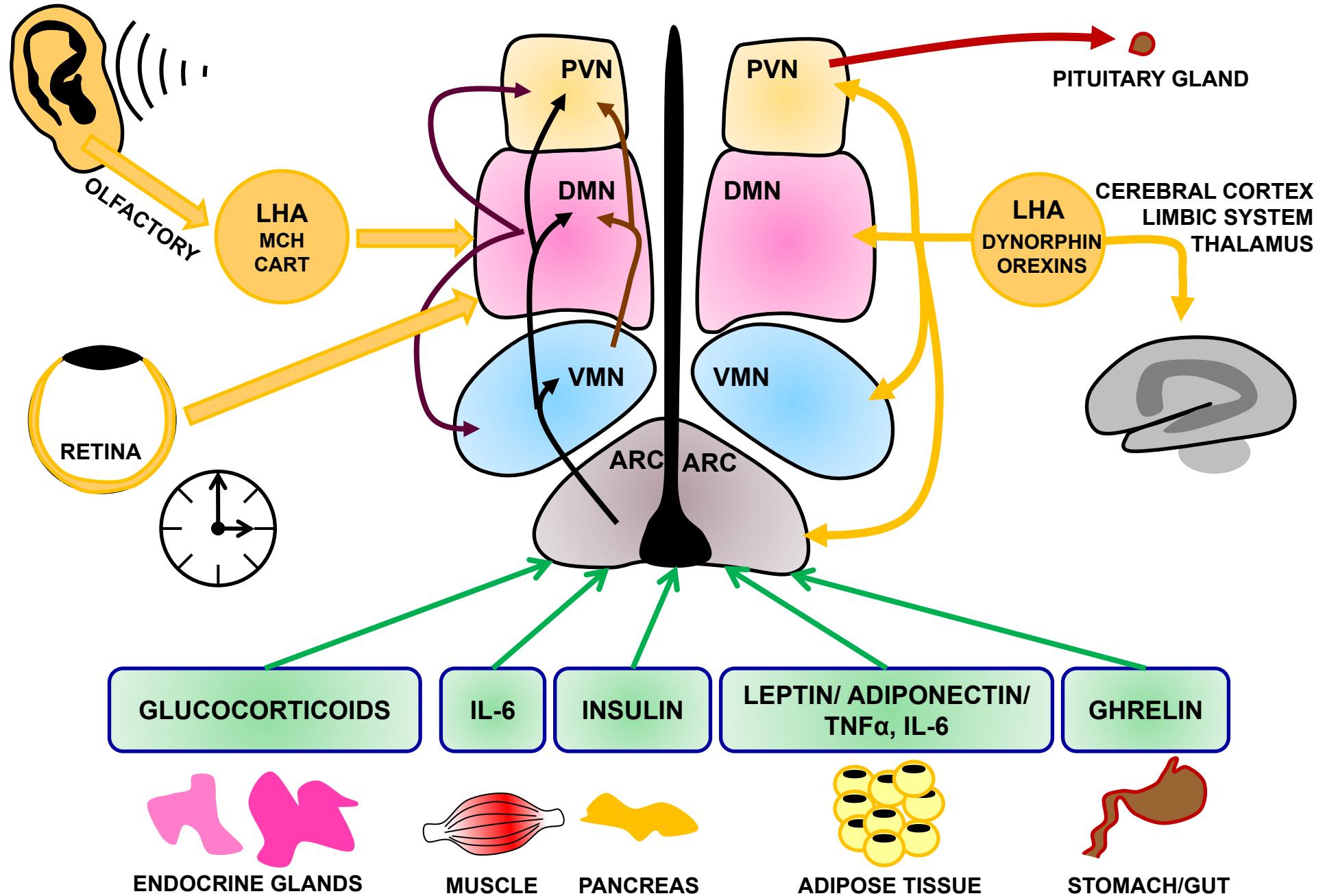

Stres a řízení organismu?
=
Úloha tukové tkáně?

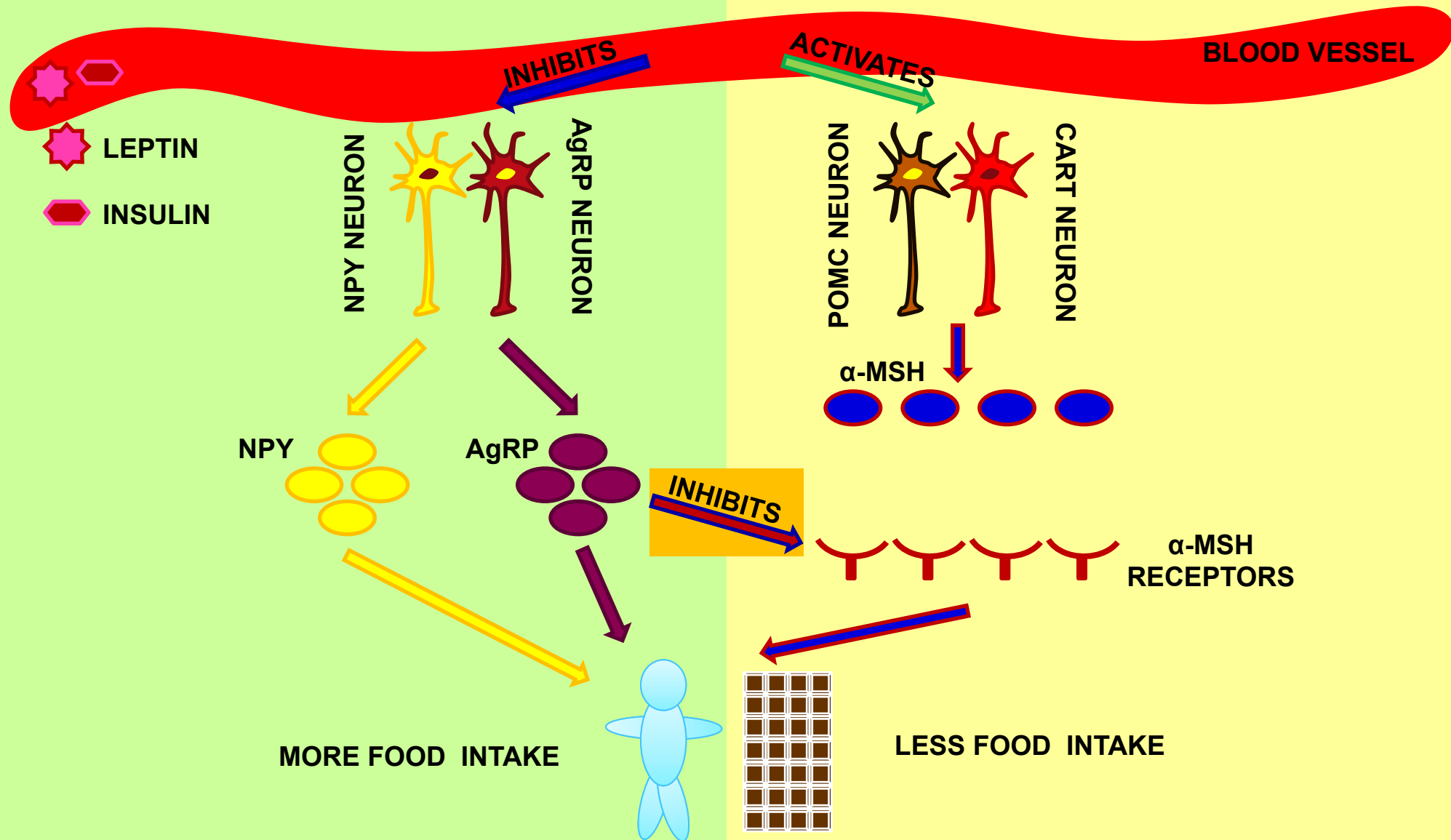
OSA „MOZEK – TUKOVÁ TKÁŇ“

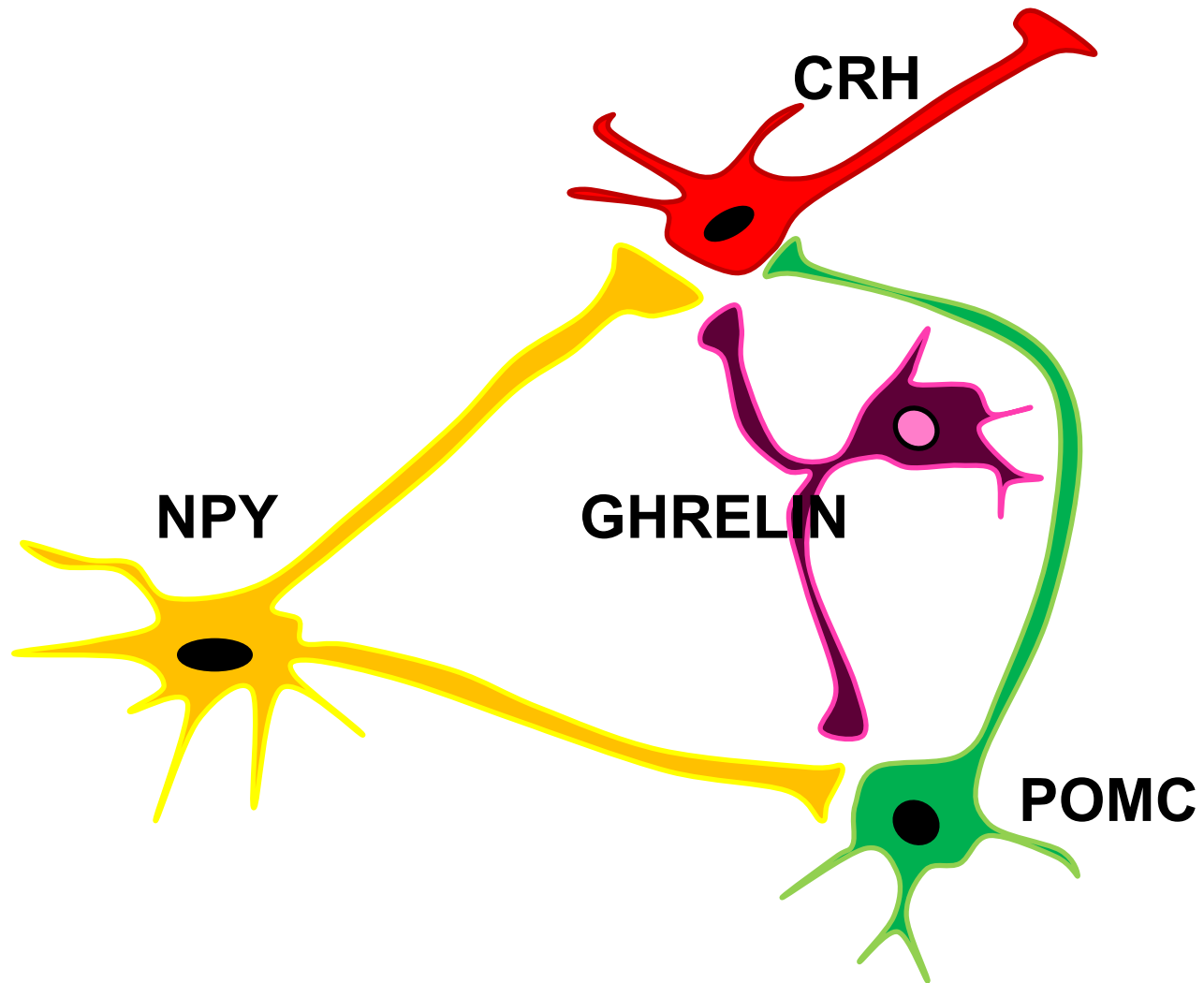
HYPOTHALAMUS

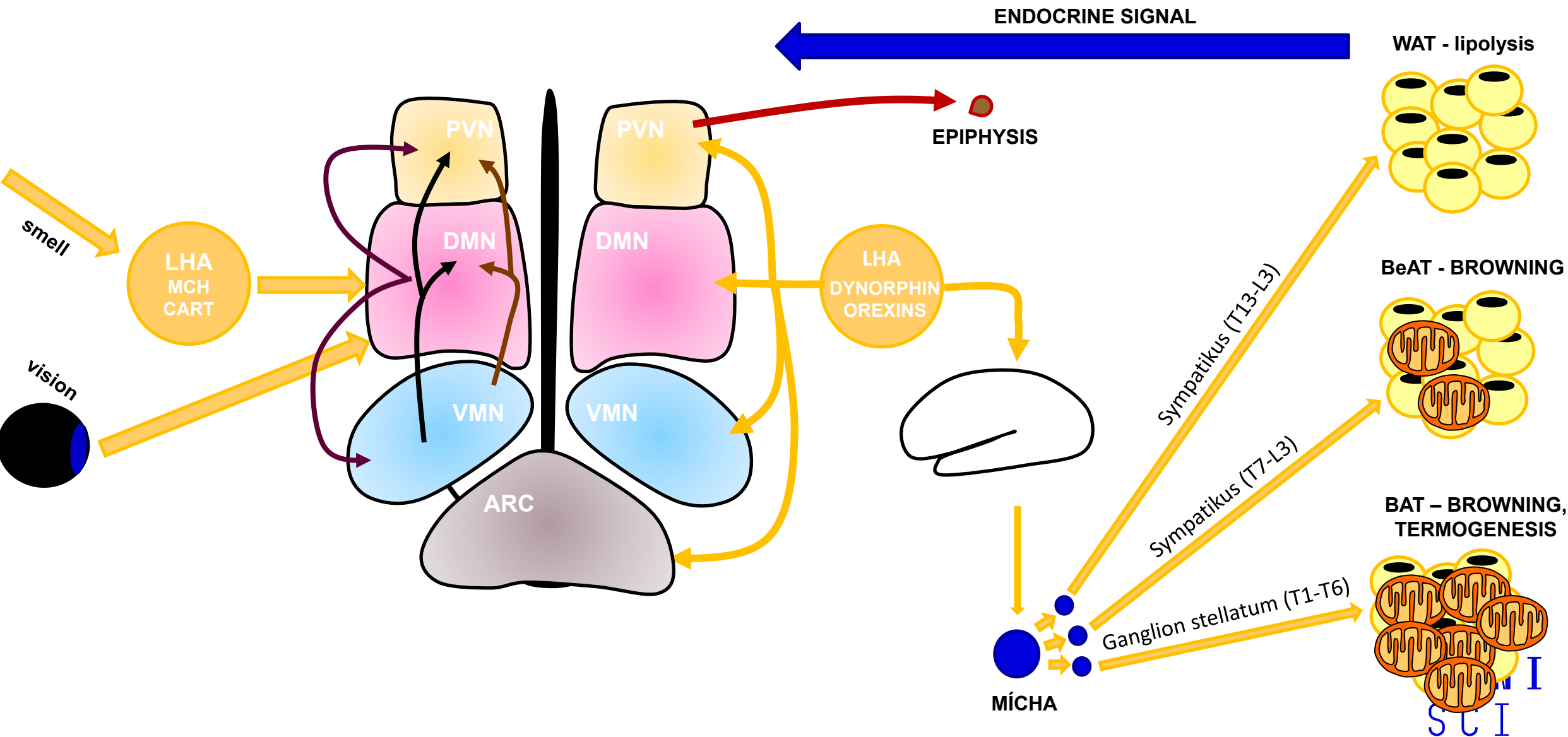
OREXIGENÍ-ANOREXIGENÍ CESTY

ZÁKLADNÍ KOMUNIKACE MEZI NEURONY

Brain-adipose tissue axis II

Stres a řízení organismu?

=

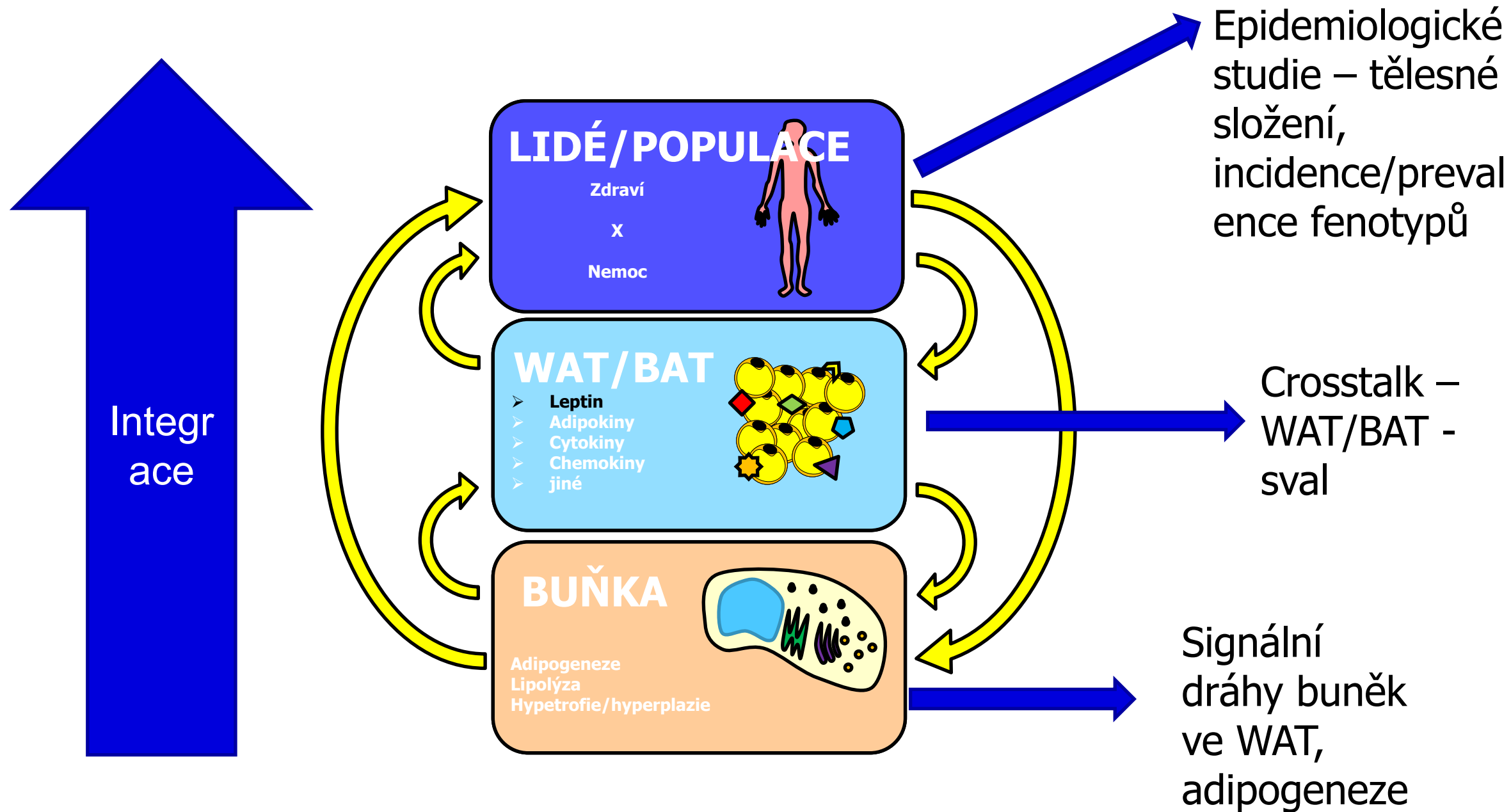
Co to vše znamená?

Lze objektivně změřit stres?

Jakou roli ve stresu hraje tuková tkáň?

Stres a metabolic control

Mozeek versus tuková tkáň

Komplexní onemocnění (1810)

„Škodlivé síly, zčásti psychické, zčásti fyzické, kterým je naše pozemská existence vystavována a které jsou dány škodlivými hybnými silami, nemusejí nutně mít potenciál způsobit vznik onemocnění či poškození zdraví člověka, onemocníme pouze tehdy, jestliže je náš organismus dostatečně poškozen a vnímavý vůči útoku těchto škodlivých síl, které mohou být přítomny, a mohou způsobit změnu nebo poškození zdravotního stavu – tyto vlivy samy o sobě tedy nemusejí navodit u každého v každém okamžiku onemocnění“.

C.F.S. Hahnemann
Organon of Medicine
1810

Komplexní onemocnění (1992)

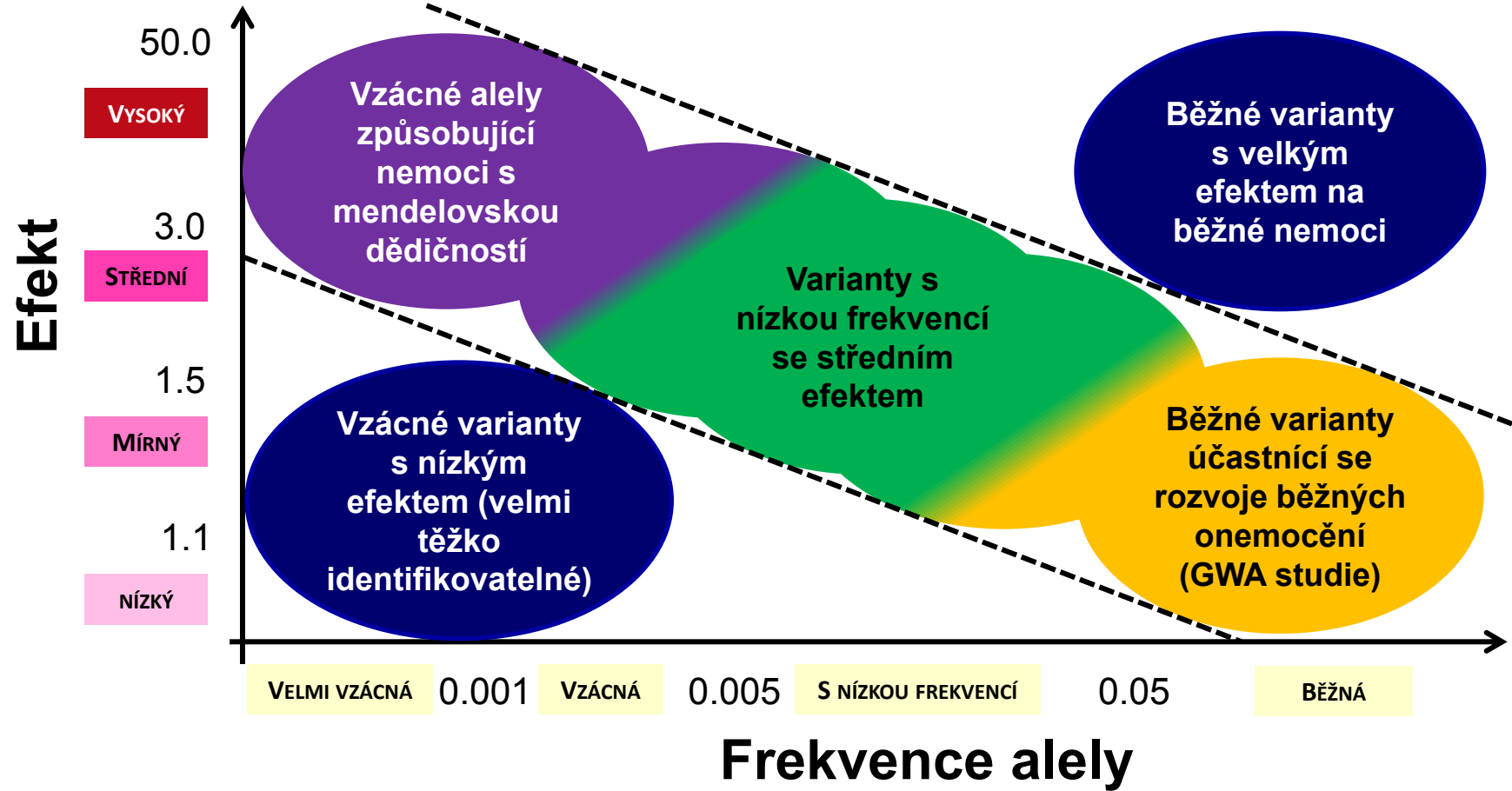
„Mnoho onemocnění, která tvoří základní zátěž systému veřejného zdravotnictví v západní společnosti, je způsobeno kombinací řady faktorů.

Objevila se hypotéza, že variace v řadě různých genetických lokusů mohou způsobit jemné změny v úrovni genové exprese či funkce, čímž jedince predisponují k řadě moderních onemocnění, která tímto označujeme za komplexní, respektive multifaktoriální.

Tyto genetické variace mohou interagovat s faktory okolního prostředí, čímž určují celkové riziko jedince pro rozvoj daného onemocnění.“

Talmud and Humphries
Oxford Textbook of Pathology
1992

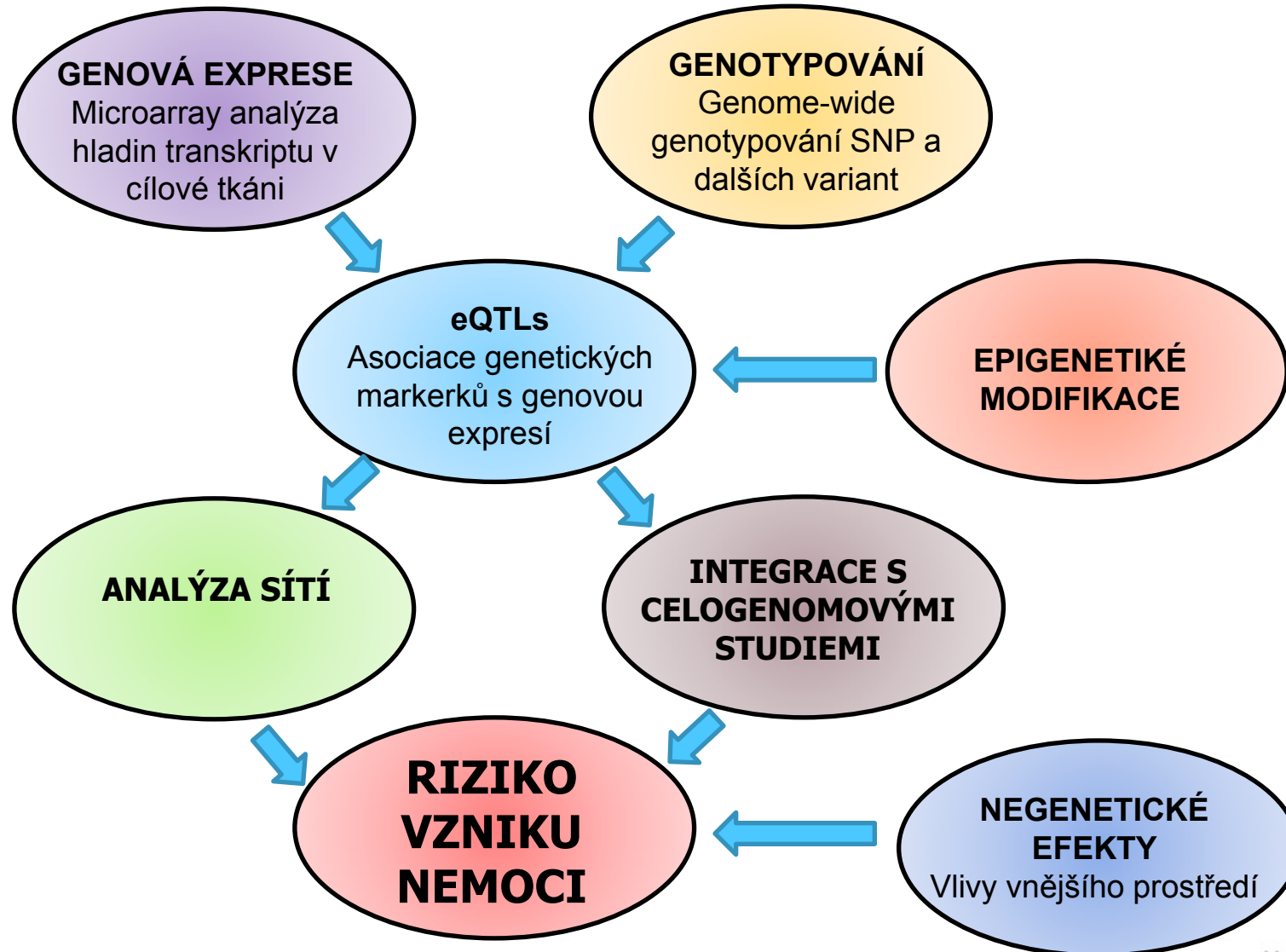
Etiopatogeneze nemocí v kontextu genů

Mendelian disorders and multifactorial traits: the big divide or one for all?
 Stylianos E. Antonarakis, Aravinda Chakravarti, Jonathan C. Cohen & John Hardy
 Nature Reviews Genetics 11, 380-384 (May 2010)

Prenatální modelování

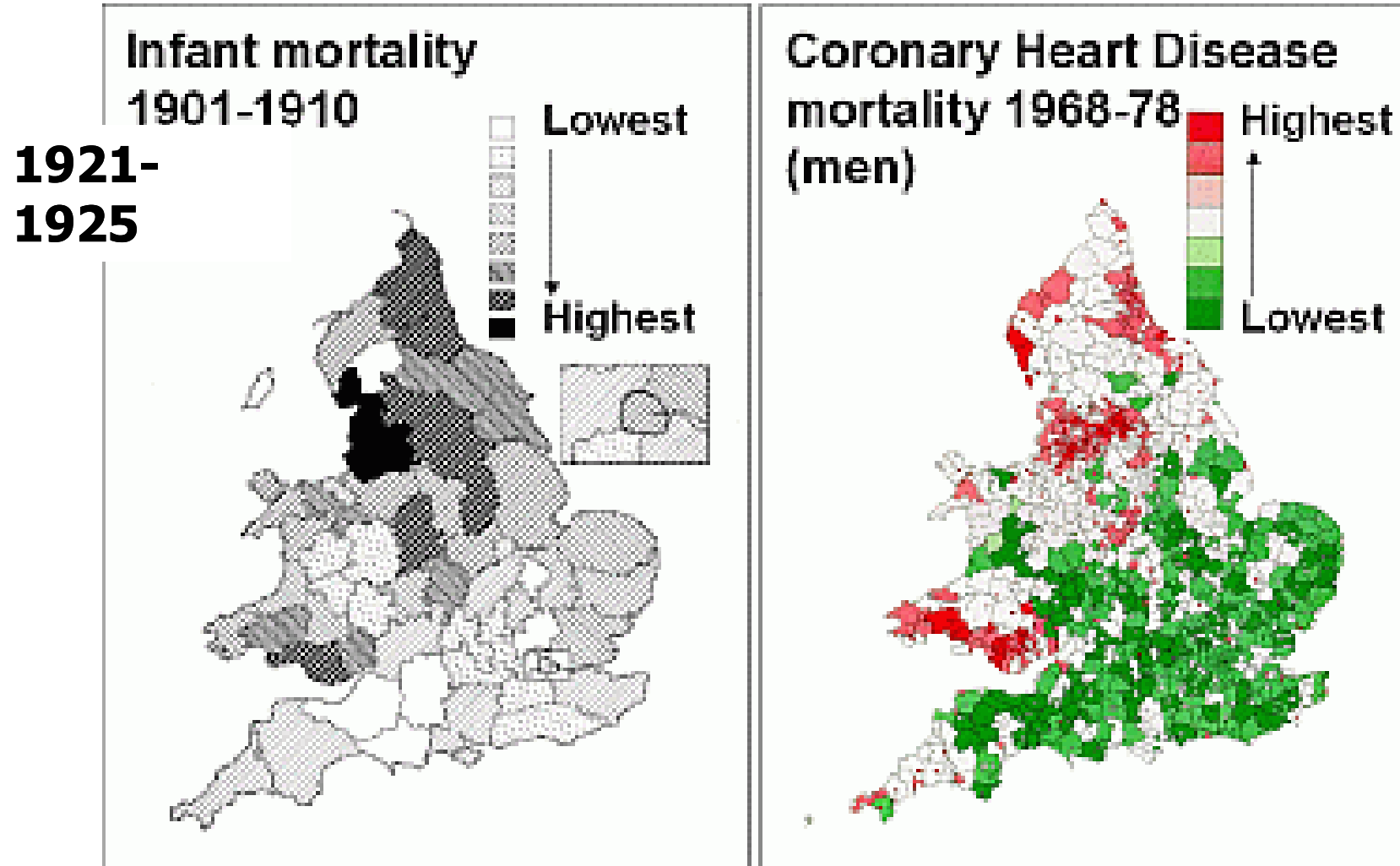
Komplexní onemocnění

Nebo je to jinak?

Spořivý epigenom?

Mapy pro Barkerovu hypotézu

Přehled stěžejních prací Barkera et al.

Barker DJ et al: Infant mortality, childhood nutrition, ischaemic heart disease in England and Wales.

Barker DJ et al: Weight in infancy and death from ischaemic heart disease. Lancet. 1989 Sep 9;2(8663):577-80.

Barker DJ et al. Fetal nutrition and cardiovascular disease in adult life. Lancet. 1993 Apr 10;341(8850):938-4

Barker DJ: The origins of the developmental origins theory.

J Intern Med. 2007 May;261(5):412-7.

Zásadní vliv na vznik onemocnění má nesoulad mezi prostředím, které dítě přes matku vnímalo během intrauterinního života a prostředím, ve kterém v postnatálním období žije.

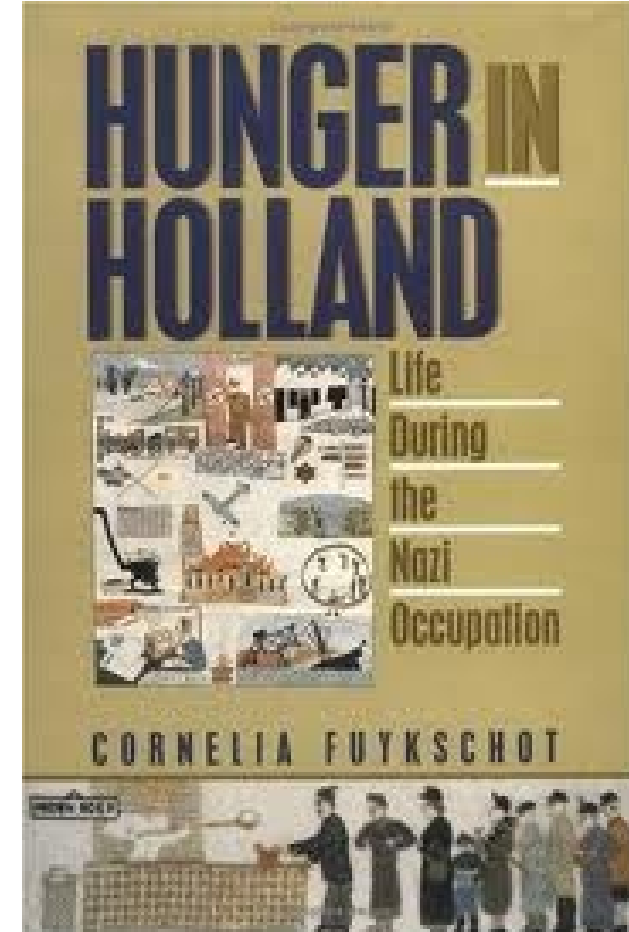

Offspring birth weights after maternal intrauterine undernutrition: a comparison within sibships.

Lumey LH, Am J Epidemiol 1997; 146:810–819

- ✓ Srpen 1944 – duben 1946, Amsterdam
- ✓ Období válečného hladomoru (zahrnovalo i holandský zimní hladomor)
- ✓ Podvýživa byla definována separátně pro každý trimestr těhotenství, přičemž za hraniční hodnotu byl považován denní příjem 1000 kalorií (4180 kJ)
- ✓ Rodinná anamnéza zahrnovala 437 rodin se dvěma sourozenci a 107 rodin se třemi sourozenci narozenými v letech 1960 až 1985

Porodní hmotnosti dětí, jejichž matky byly hladomoru vystaveny ve třetím trimestru, sníženy nebyly

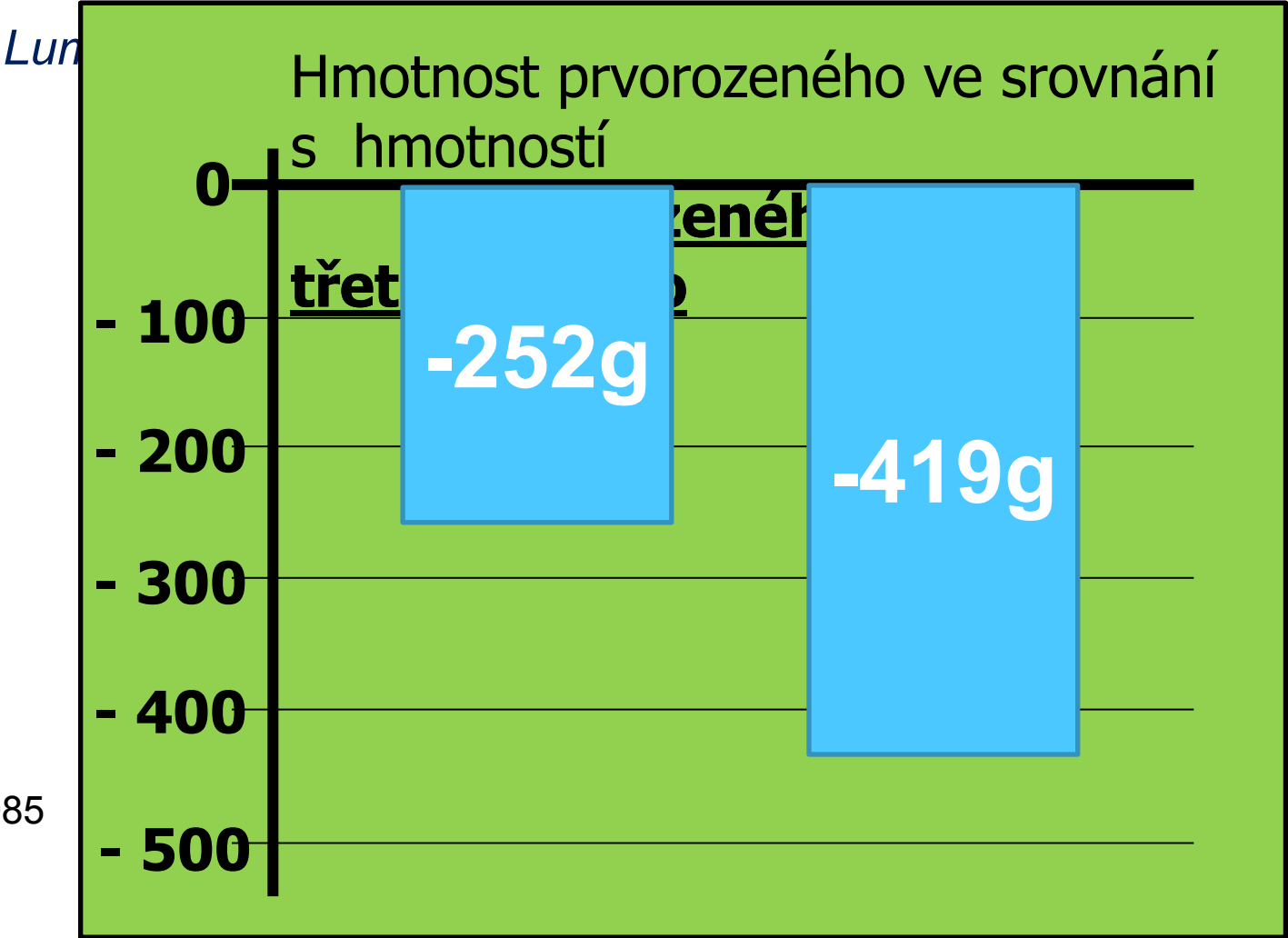

Offspring birth weights after maternal intrauterine undernutrition: a comparison within sibships.

✓ 437 rodin se dvěma sourozenci

✓ 107 rodin se třemi sourozenci

✓ narození v letech 1960 až 1985

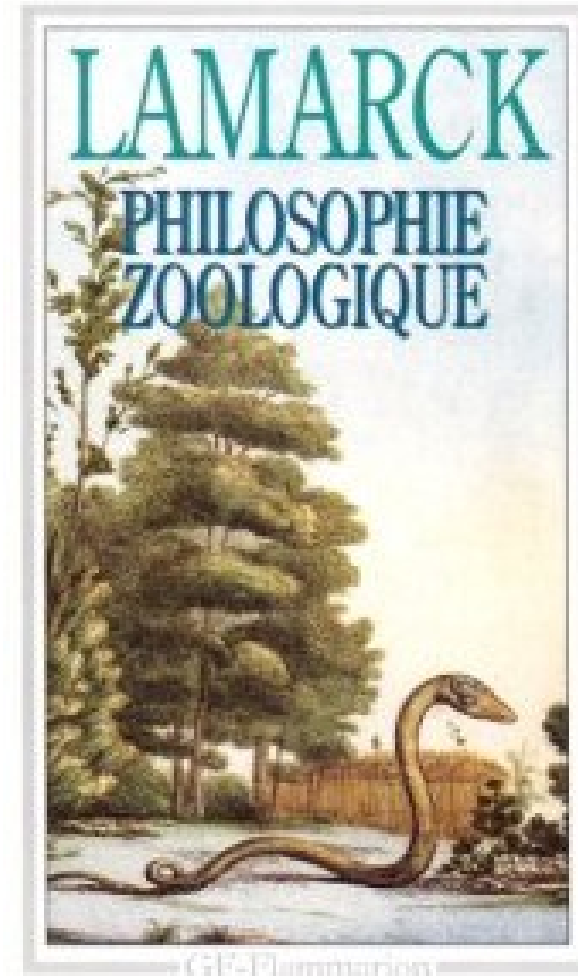

Transgenerační dědičnost

Vrozené vs. získané charakteristiky

V své knize z roku 1809 „*Philosophie Zoologique*“ uvádí Jean-Baptiste Lamarck, že každý druh čelí unikátnímu typu stimulace ze svého okolí. Tyto vlivy označil jako „nervová tekutina“. Podle Lamarcka může být tato nervová tekutina přenášena na jednotlivé potomky.

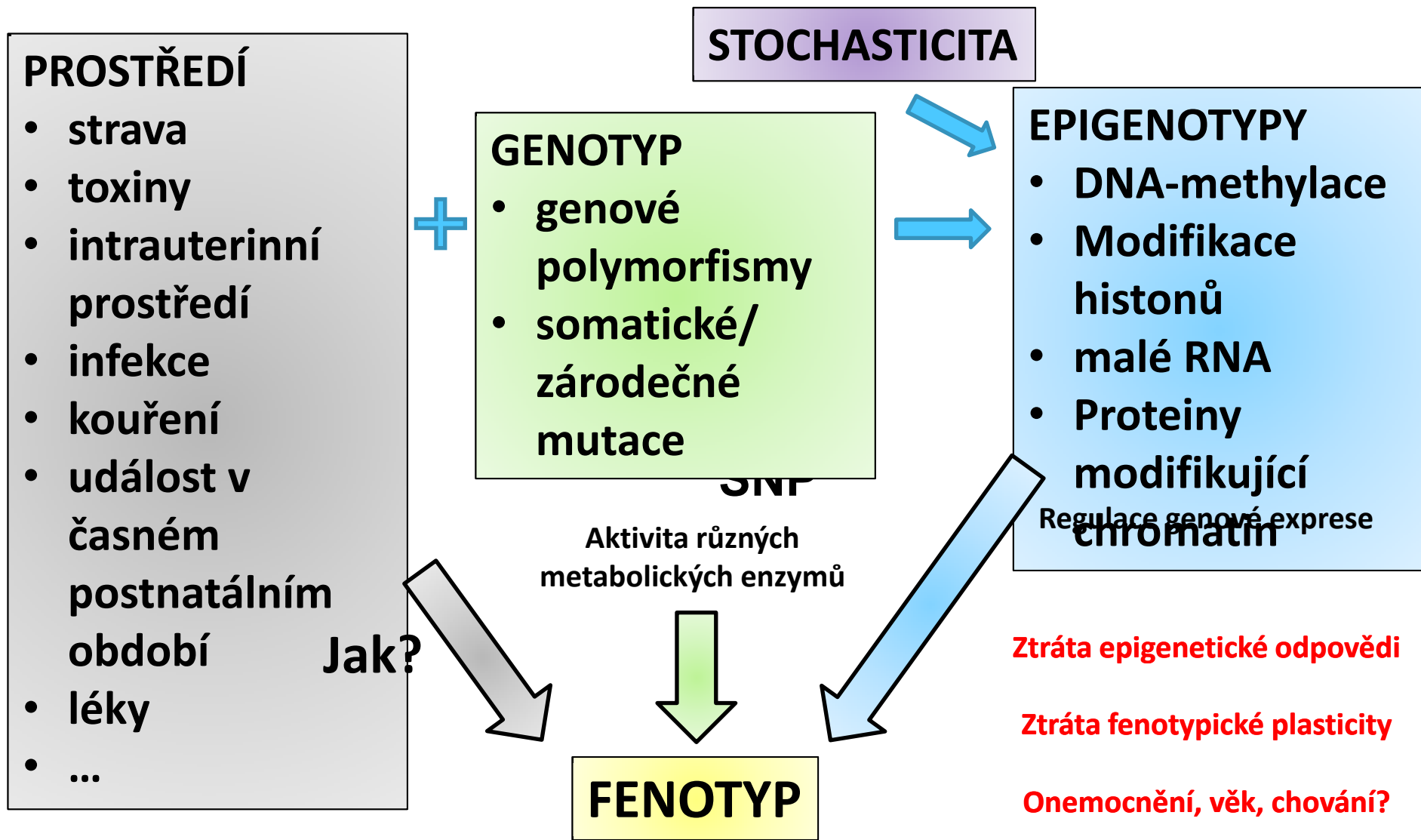
Lamarkismus byl standardním vysvětlením některých mechanismů evoluce až do doby, kdy Charles Darwin a Alfred Russel Wallace přišli s teorií evoluce přirozeným výběrem v roce 1859. Revidovaná teorie neolamarkismu už nepřitáhla dostatečnou pozornost v rámci vědecké komunity. Jako obecně přijímaná teorie tedy dlouhou dobu platilo, že získané charakteristiky se nemohou dědit.

Fetální modelování

Prenatální modelování

Epigenetické mechanismy v rámci modelování

DNA metylace
DNA Demethylace?

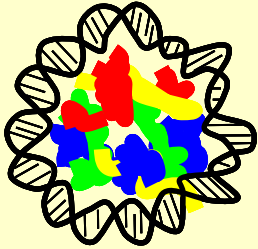
udržování DNMT

- DNMT1
- hemimethylovaná DNA
- Vazba na methylovanou DNA cestou URHF1
- Nepřímá suprese miR-29b prostřednictvím SP1

de novo DNMT

- DNMT3A
- Vazba cestou EZH2 a G9A (HMTs)
- Interakce s nukleozómy obsahujícími methylovanou DNA
- DNMT3B
- Přímá represe miR-29b
- DNMT3A vazba cestou HRR3me

Modifikace histonů

Mimo jiné ...

Acetylce

- HAT
- HDAC1 a 2 mohou být vázány přes MeCP2
- miR-449a má za cíl HDAC1
- HDAC
- SET7 (HMT) reguluje DNMT1 stabilitu

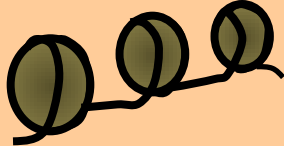
Methylace

- HMT
- SETDB1 a Suv39h (HMTs) se vážou přes MBD1
- HDM
- KDM1B (HDM) je nutný pro maternální imprint
- LSD1 je podjednotkou komplexu NuRD

Fosforylace

- Kinase
- H3S10ph blokuje H3K9me
- Phosp.
- H3S10ph usnadňuje rozpoznání H3 přes GCN5 (HAT)
- JAK2 fosforyluje H3, s uvolněním HP1α

Remodelace chromatinu

SWI/SNF

- miR-9* a miR-124 zprostředkovávají switch BAF npBAF
- BRM se váže přes MeCP2
- ISW2 vylučuje SWI/SNF z promotorů prostřednictvím změny polohy nukleozómů

ISWI

- NURF rozpoznává H3K4me3
- H4K16ac inhibuje remodelaci chromatinu cestou ISWI
- SET domény (HMT) rozpoznávají ISWI-remodelované typy nukleozómů

Mi-2

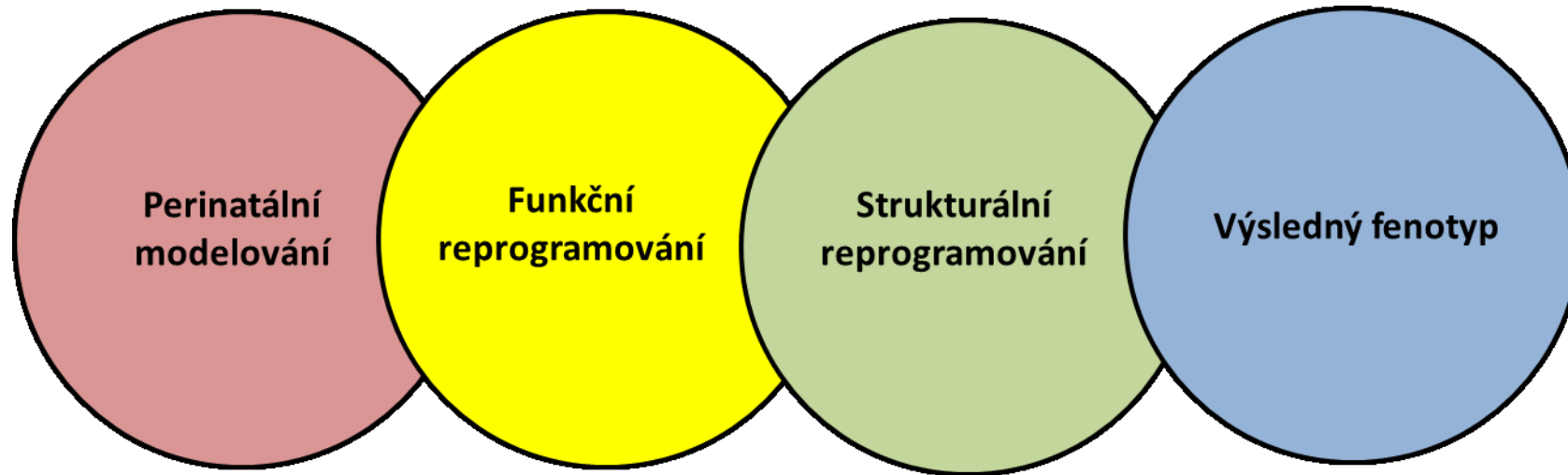
- CHD5 exprese je reprimována metylací CpG ostrůvků
- MBD3 je integrální podjednotka Mi-2/NurD
- HDAC a 2 jsou integrální součástí Mi-2/NurD

INO80

- SWR1 removes the H2AH2B dimmers and replaces them with H2A.Z-H2B dimmers
- p400 má HAT aktivitu
- H2Aph zvyšuje vazbu INO80

Kontinuální model vývojové plasticity

Vývojová plasticita v čase

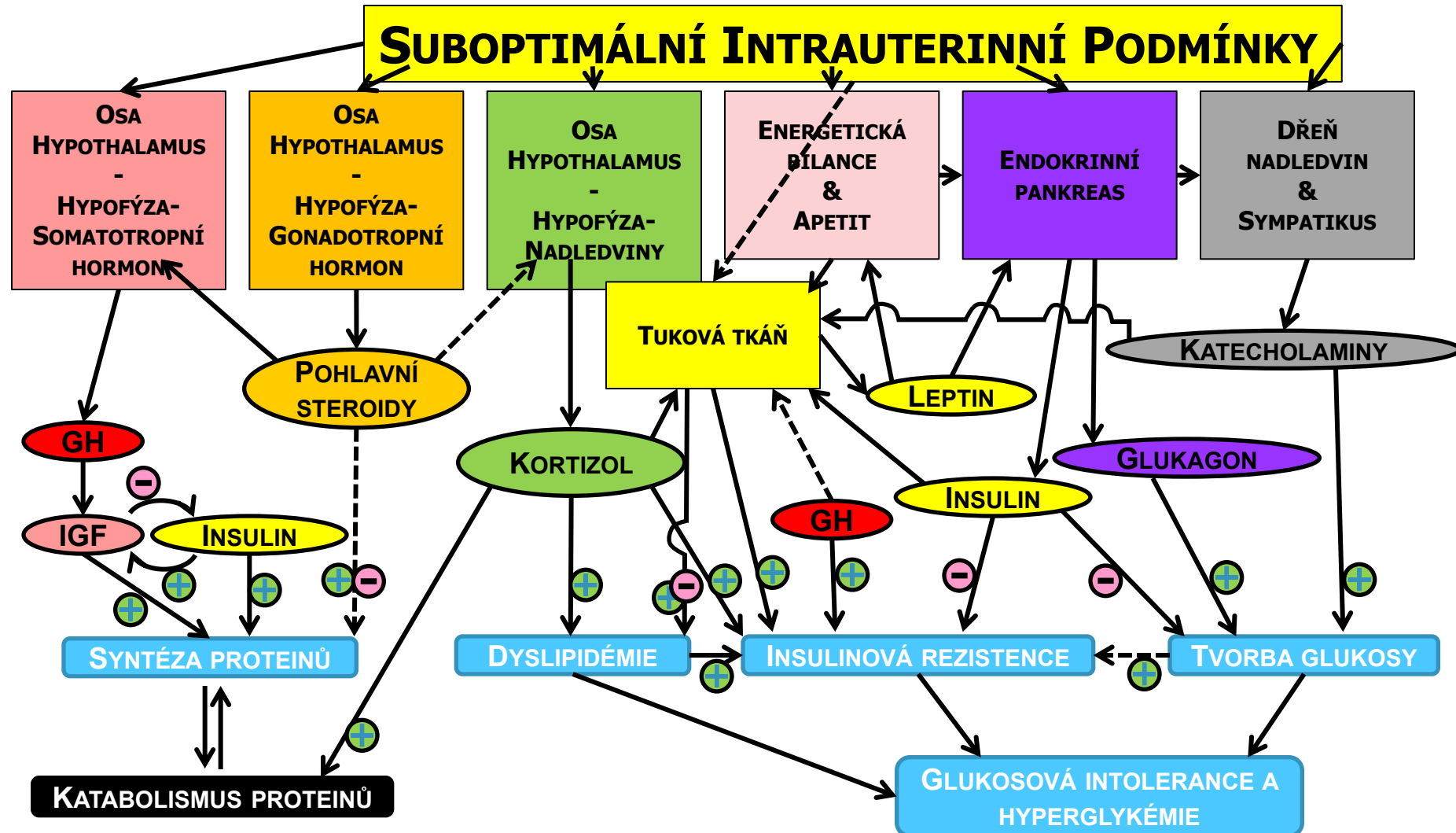
Braam B *et al.* (2007) Technology Insight: innovative options for end-stage renal disease—from kidney refurbishment to artificial kidney *Nat Clin Pract Nephrol* 3: 564–572 doi:10.1038/ncpneph0600

Prenatální modelování

nature CLINICAL PRACTICE
NEPHROLOGY

M U N I
S C I

Fetální modelování – fyziologický význam

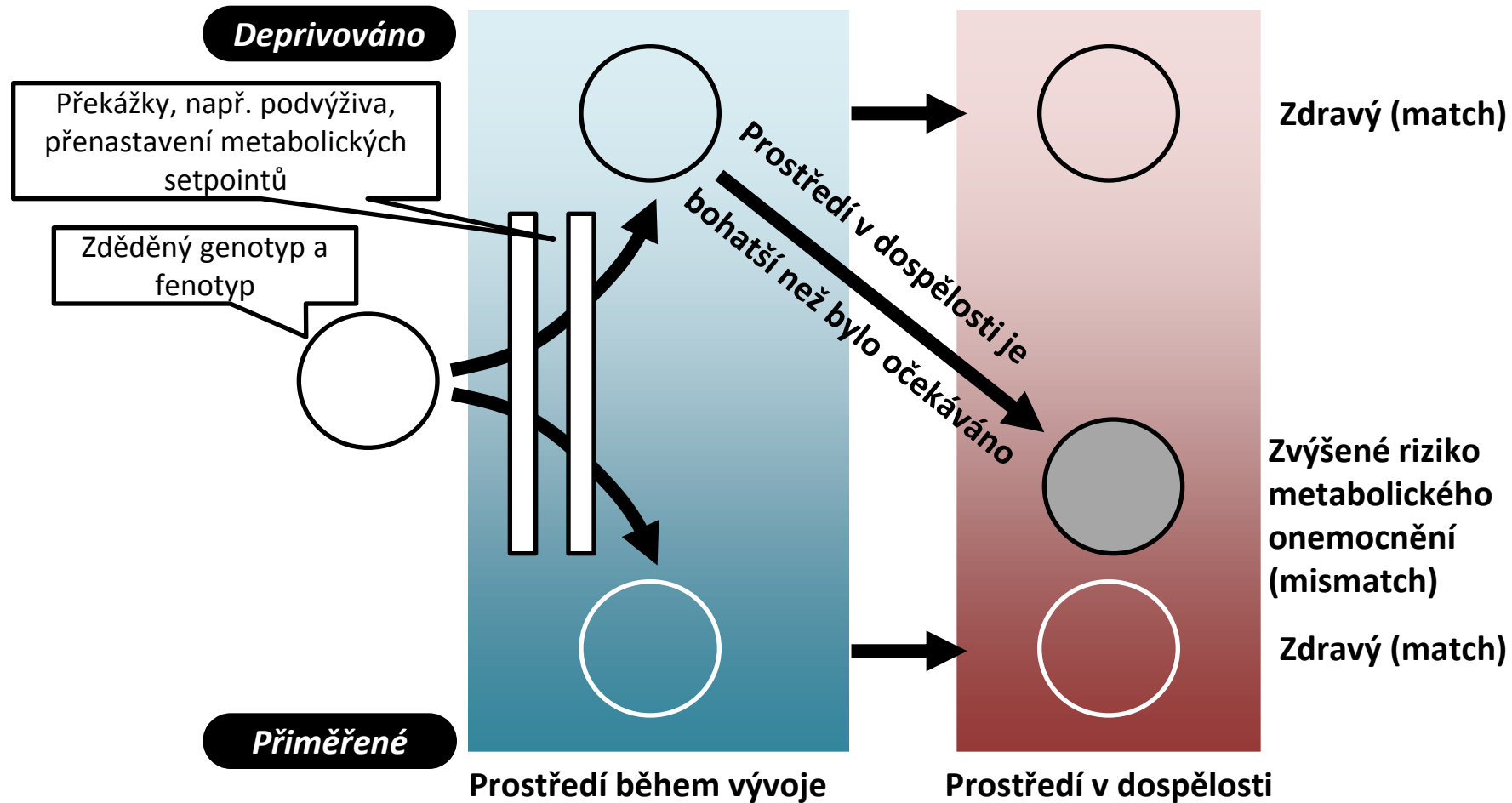
Fowden L et al. Endocrine and metabolic programming during intrauterine development. Early Human Development

Volume 81, Issue 9, September 2005, Pages 723–734

Prenatální modelování

Fetální modelování – patofyziologie

Hochberg Z et al. Endocrine Reviews 2011;32:159-224

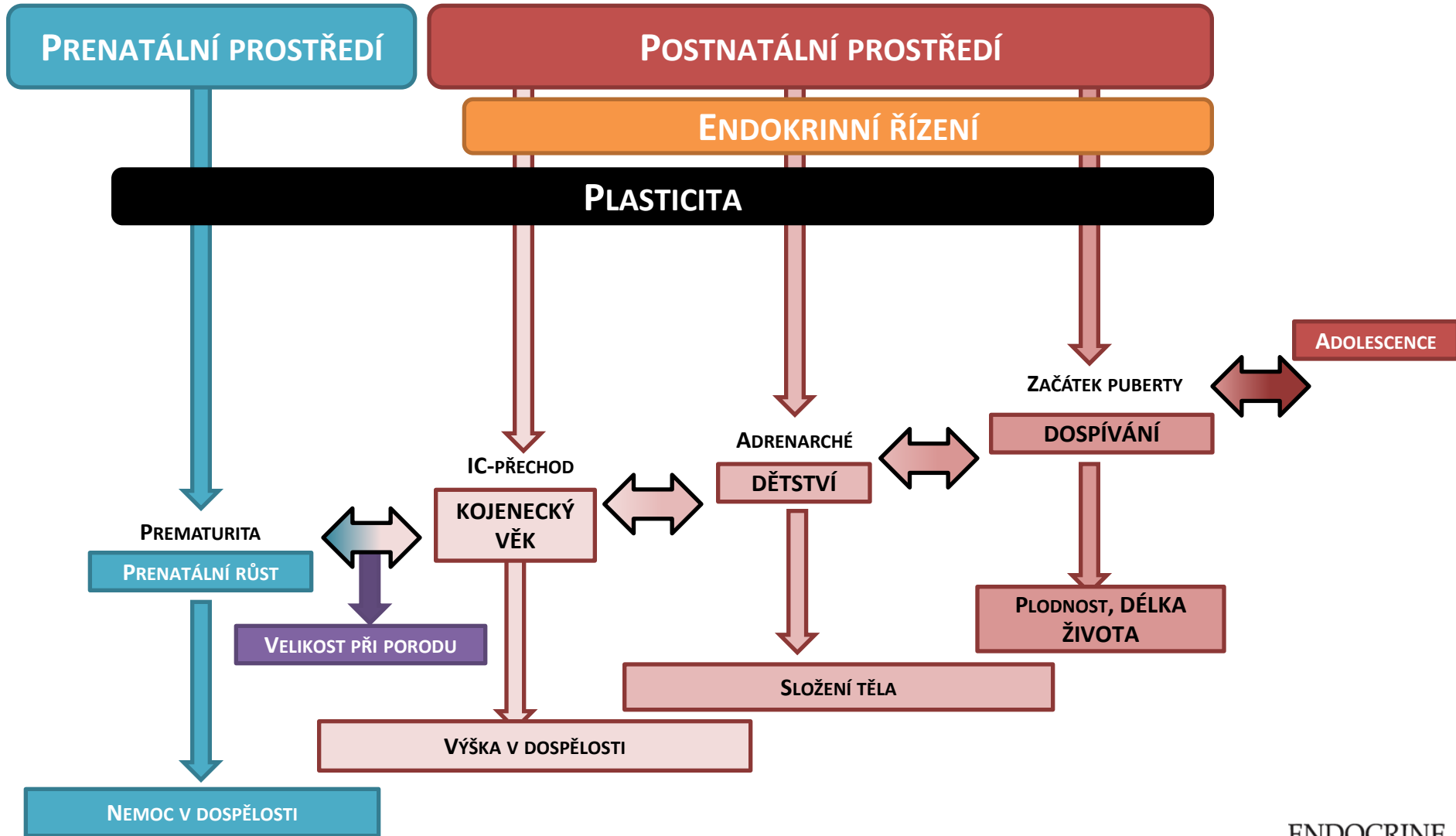
©2011 by Endocrine Society

Prenatální modelování

ENDOCRINE
REVIEWS

M U N I
S C I

Prenatální období adaptivní plasticity

Prenatální modelování

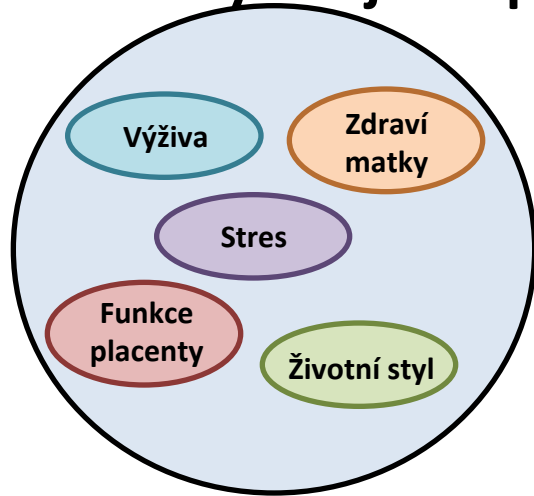
Hochberg Z et al. Endocrine Reviews 2011;32:159-224
©2011 by Endocrine Society

ENDOCRINE
REVIEWS

MUNI
SCI

Epigenomický model původu onemocnění

Faktory vnějšího prostředí Programming

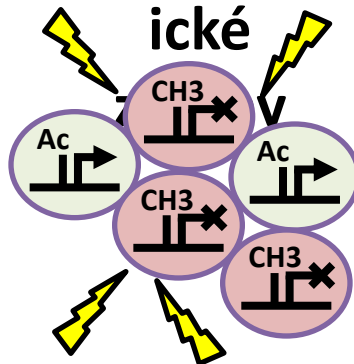

Konflikt s
postnatálním
prostředím

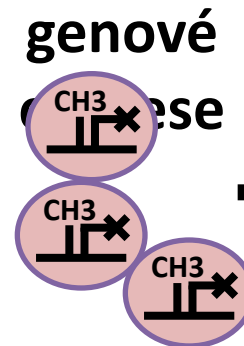
Nemoci v pozdější životě

- Ischemická choroba srdeční
- Obezita
- Diabetes 2. typu
- Hypertenze
- Rakovina
- Psychiatrická onemocnění

Epigenom

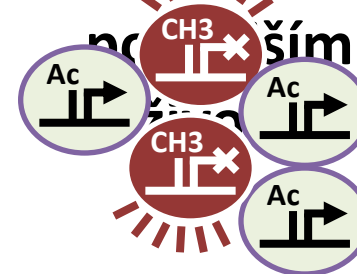

Trvalé změny

Vliv na

fenotyp v

Hochberg Z et al. Endocrine Reviews 2011;32:159-224

©2011 by Endocrine Society

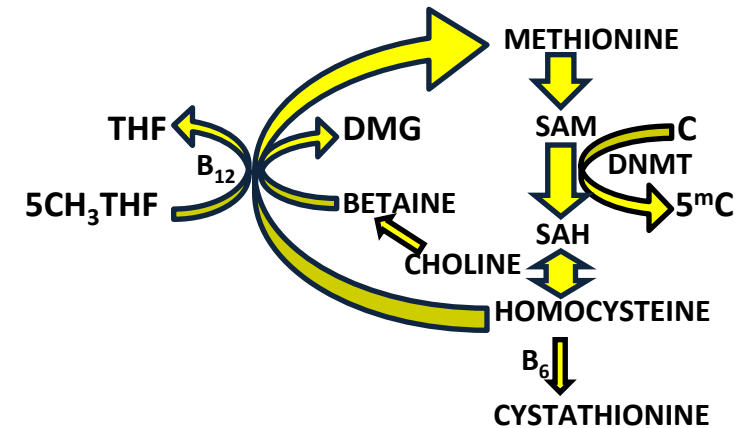
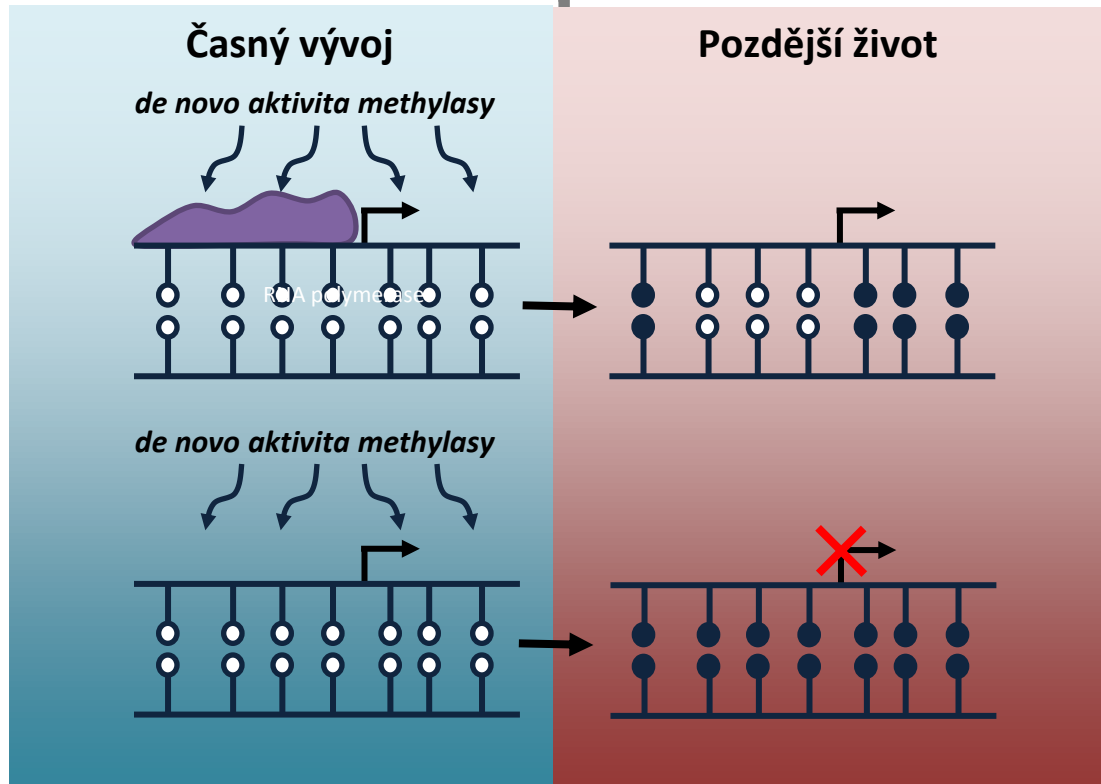
Prenatální modelování

ENDOCRINE
REVIEWS

MUNI
SCI

Mechanisms

Potenciální mechanismus působení vnějších faktorů na ustanovení methylace DNA během

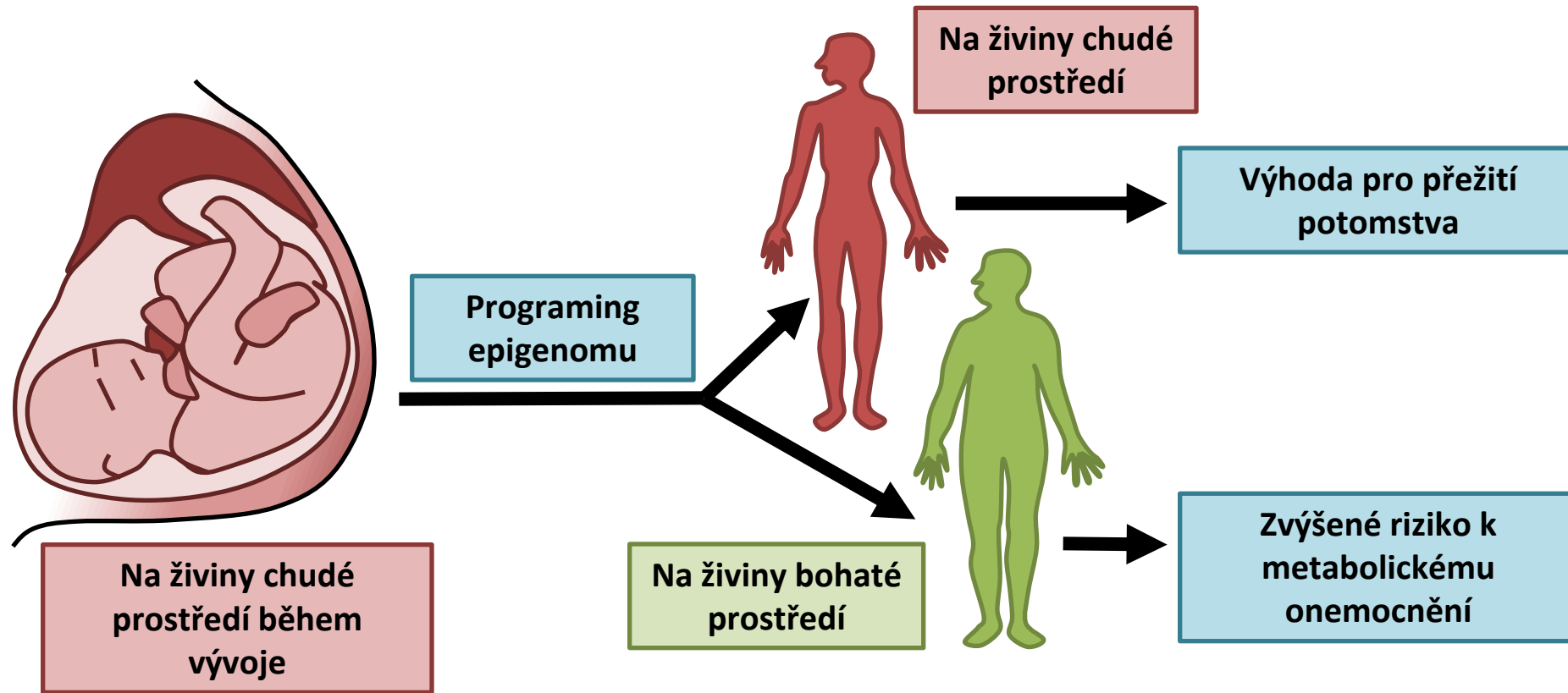
Hochberg Z et al. Endocrine Reviews 2011;32:159-224

©2011 by Endocrine Society

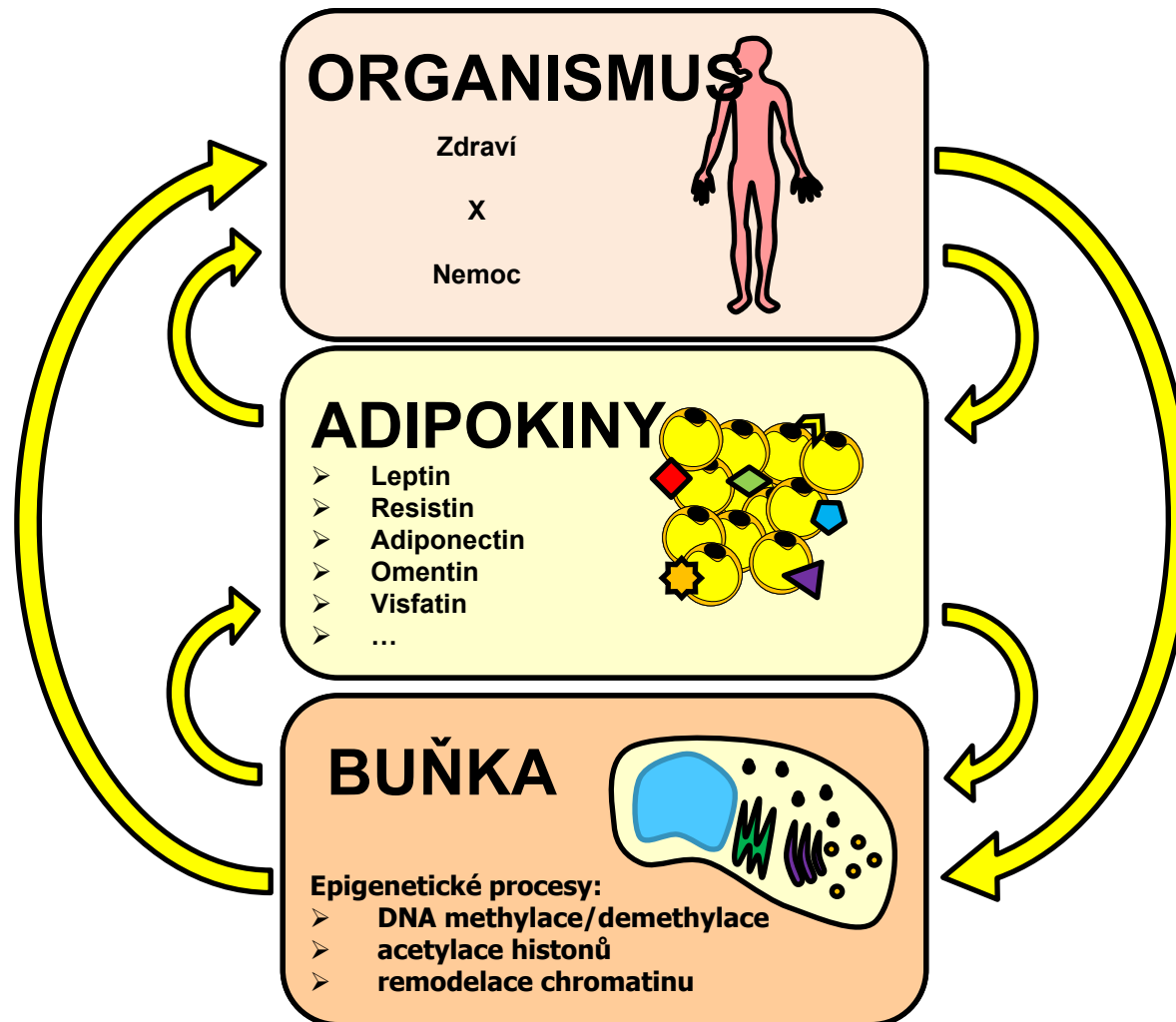
Prenatální modelování

ENDOCRINE
REVIEWS

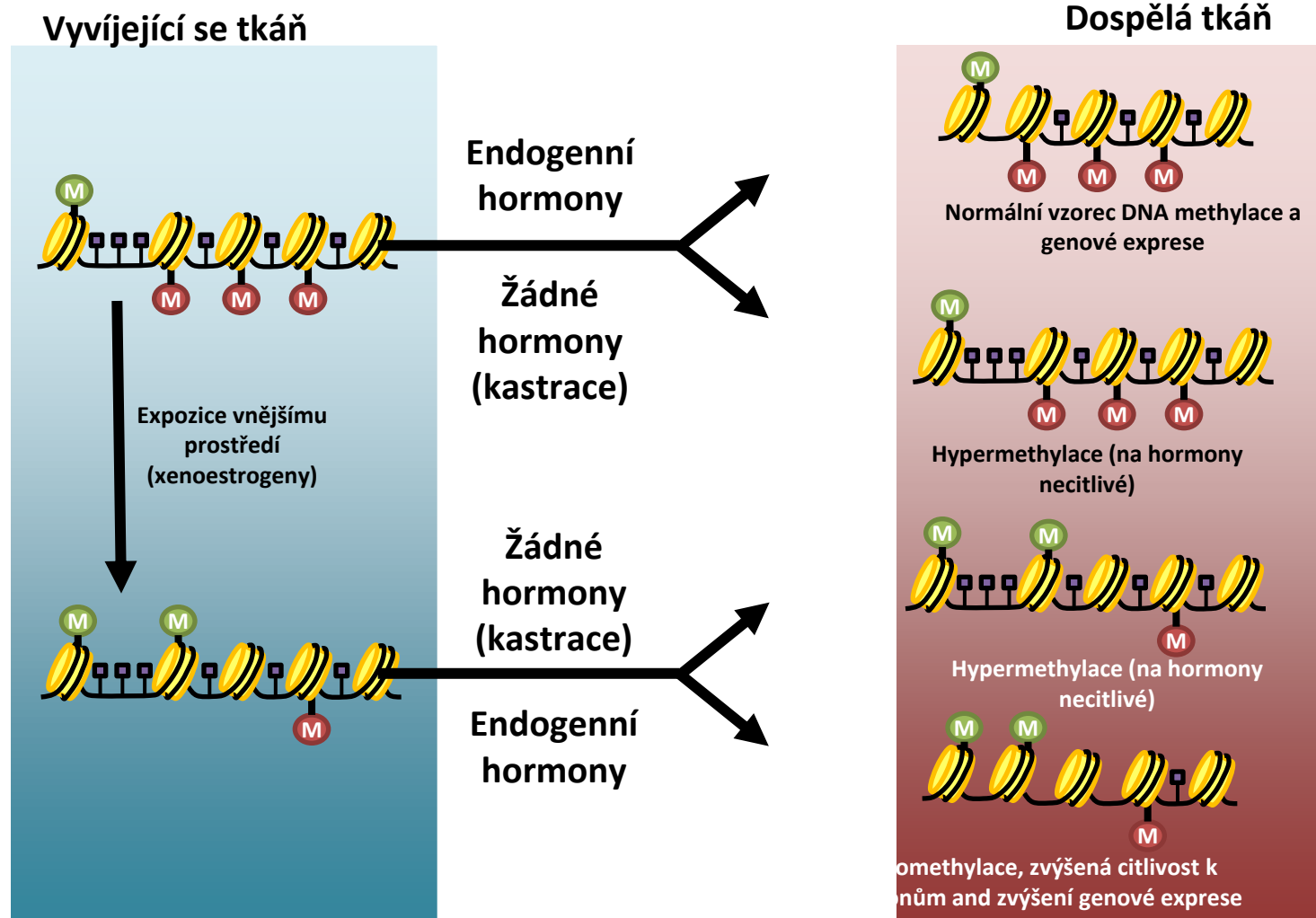
Mismatch podruhé

Intermediární mediátory epigenetických regulací

Vliv endokrinních působků na epigenetické procesy

Cheryl Lyn Walker & Shuk-mei Ho; Nature Reviews Cancer 12, 479-486 (July 2012)

Prenatální modelování

Reprogramování

U savců vznikají epigenetické znaky během dvou fází ontogenetického vývoje. Nejdříve po fertilizaci a podruhé ve vyvíjejících se primordiálních zárodečných buňkách, což jsou prekursori pozdějších gamet. Během fertilizace se spojují mužské a ženské gamety za vzniku zygoty, jejíž genomová konfigurace je odlišná. Epigenetické znaky muže jsou rychle ztraceny, protaminy spojené s mužskou DNA jsou nahrazovány histony z cytoplazmy mateřské buňky, z nichž většina je acetylována. Mužská DNA je poté u řady organismů systematicky demetylována. Měkteré epigenetické znaky, zejména metylace mateřské DNA, ovšem do určité míry tomuto reprogramování unikají.

V primordiálních zárodečných buňkách dochází k intenzivnímu „rozpouštění“ epigenetických informací. Některé oblasti nicméně „rozpouštění“ mohou unikat. Pokud epigenetický znak unikne jak zygotickému přeprogramování, tak přeprogramování v primordiálních zárodečných buňkách, je možná transgenerační epigenetická dědičnost znaku.

Retence a ztráta epigenetického znaku

Buněčné mechanismy umožňují souběžný přenos některých epigenetických znaků. Během replikace pracují DNA polymerázy na vedoucích i vedených vláknech a jsou spojovány faktorem PCNA (proliferating cell nuclear antigen), který je dáván do souvislosti se vznikem imprintingu a interakce mezi vlákny, která je nutná pro správnost epigenetického znaku. Práce týkající se věrnosti kopie znaku daného modifikací histonů naznačují, že nové histony jsou postaveny na základě starých a nové i staré jsou pak rozřazovány mezi dceřinná vlákna DNA. Některé oblasti, jako jsou centromerické satelity, odolávají demetylaci, přičemž mechanismy této rezistence nejsou známy.

Množství mutací na gen o délce 100 bází je odhadováno na 10^{-7} za generaci, zatímco epigeny mohou "mutovat" několikrát za generaci, nebo mohou být naopak po řadu generací stabilní. To vede k otázkám: „mohou změny frekvence epigenu způsobovat evoluci?“ Rychlý ústup epigenetický účinků na fenotyp (trvajících méně než tři generace) může vysvětlit reziduální variace fenotypů po zohlednění genotypu i prostředí. Odlišit tyto krátkodobé účinky od účinků mateřského prostředí v časném ontogenetickém období je ovšem v dané fázi nemožné.

Děkuji za pozornost

